Fra

Frederiksborg Amt

ÅRBOG 1972
FREDERIKSBORG AMTS
HISTORISKE SAMFUND

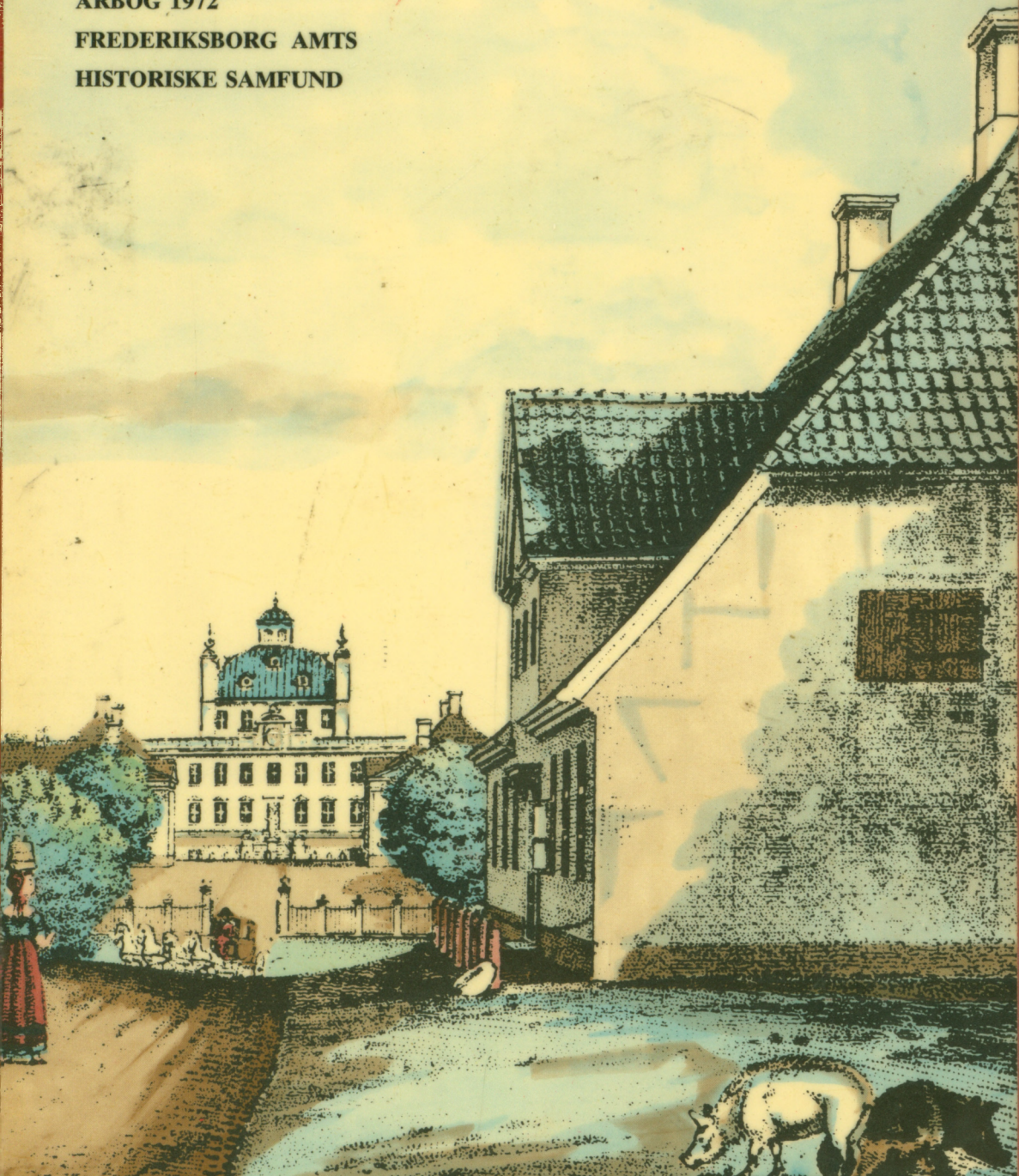

FRA
FREDERIKSBORG AMT

Omslagsbilledet viser Fredensborg Slot, som den 11. oktober i år har kunnet fejre sit 250-års jubilæum. Det er opført af Frederik IV. Han overdrog ledelsen af byggeriet til senere overlandbygmester J. C. Krieger, som også forestod anlægget af den smukke park. På kongens fødselsdag den 11. oktober 1722 blev slottet indviet, og ved samme lejlighed fik det navnet Fredensborg til minde om freden efter den store nordiske krig. Slottet er flere gange blevet udvidet og ændret – på Frederik V's tid af arkitekterne Thurah og Eigtved og i 1770'erne af C. F. Harsdorff.

Fredensborg Slot har spillet en stor rolle for det danske kongehus. Her fandt Frederik IV den ro, han ikke kunne få på Frederiksborg, Frederik V kom ofte på Fredensborg, og navnlig hans anden dronning, Juliane Marie, holdt meget af stedet og benyttede slottet som enkesæde lige til sin død i 1796. Arveprins Frederik og hans søn, Christian VIII, gæstede det ikke sjældent, men sin egentlige glansperiode fik slotte under Christian IX, der som »Europas svigerfader« samlede familien og fyrstlige slægtninge fra England, Grækenland og Rusland til de i sin tid så berømte Fredensborgmøder. De senere kongepar har benyttet Fredensborg Slot som sommerresidens, og det gælder ikke mindst kong Frederik IX og dronning Ingrid.

Det gengivne billede er hentet fra H. G. F. Holms billedværk »Sjællands yndigste Egne« fra 1838. Holm, som af samtiden blev kaldt »Fattigholm«, er kendt for sine mange meget smukt udførte topografiske kobberstik og tegninger, navnlig af københavnske motiver. Billedet på omslaget giver et godt indtryk af den landlige idyl, der dengang hvilede over slottet, som – for at citere Holm – »udmærker sig i særdeleshed ved sin skønne beliggenhed i nærheden af den dejlige Esrum Sø«.

Torben Topsøe-Jensen.

FRA

FREDERIKSBORG AMT

ÄRBOG 1972

C. NORDLUNDES BOGTRYKKERI . HILLERØD
CLAUS BONDESEN
1972

Udgivet af Frederiksborg Amts historiske Samfund ved skriftudvalget:
Henning Henningsen, Ole Jellingsø, H. Ring og Torben Topsøe-Jensen.
Copyright © Frederiksborg Amts historiske Samfund.
ISBN 87 87415 03 8

INDHOLD:

Per Malmberg: Belgierne i Hellebæk 5
Susanne Bøggild: Thalia i Fredensborg 49
Nekrologer 67
Foreningsmeddelelser 72

BELGIERNE I HELLEBÆK

Per Malmberg

På kirkegården i Hellebæk står en gammel gravsten, som vidner om et usædvanligt levnedsløb. Den er rejst over bøssemagermester Joseph Barnabee Fleron, født 19. september 1773 i Huus i Belgien og død den 12. februar 1857 i Hellebæk samt over hans kone Marie Elisabeth Loua, født den 23. juli 1783 og død den 30. november 1863.

Fig. 1. Gravsten over Joseph Barnabee Fleron og hustru Marie Elisabeth Loua (se bilag II, nr. 6). (Foto: Anne Schlüter).

Forklaringen på, at Joseph Barnabee Fleron er kommet til Hellebæk, skal søges i hans erhverv, bøssemagerriet – han var nemlig ansat i sognets største industrivirksomhed: Kronborg Geværfabrik.

Denne fabrik var i 1768 blevet erhvervet af baron H. C. Schimmelmann, der overdrog ledelsen af den til sin unge søn Johan Ernst Schimmelmann. Han kunne ikke skaffe tilstrækkelig kvalificeret dansk arbejdskraft, og den gamle Schimmelmann greb derfor ind og indkaldte udenlandske fagfolk fra Liège i Belgien[1]). »Familierne Flaman, Fleron, Piquard og Herforth hørte til de da indkaldte«[2]), men de har ikke været de eneste: I 1779 nævnes i en balance over hele geværfabrikken en del håndværkere med udenlandske navne, som f. eks. G. de la Commune, Etienne Malherbe, Jacob Ransy, Cork Clos,

Nicolai de Moulin, Wilhelm Loua, Lorenz Lock og Lambert Jacquet[3]). At dømme ud fra de franskklingende navne synes disse håndværkere også at være kommet fra Belgien. Dette er under alle omstændigheder tilfældet med Jacob Ransy: Den 17. august 1775 har myndighederne i Liège udstedt et pas for Petronelle Leberge, hendes to sønner Jacob og Gille Ransy og datteren Elisabeth Ransy. Det giver de fire personer tilladelse til at rejse fra Liège, og det er nok benyttet ved indrejsen til Danmark, hvor Jacob Ransy er ansat ved geværfabrikken i 1779.

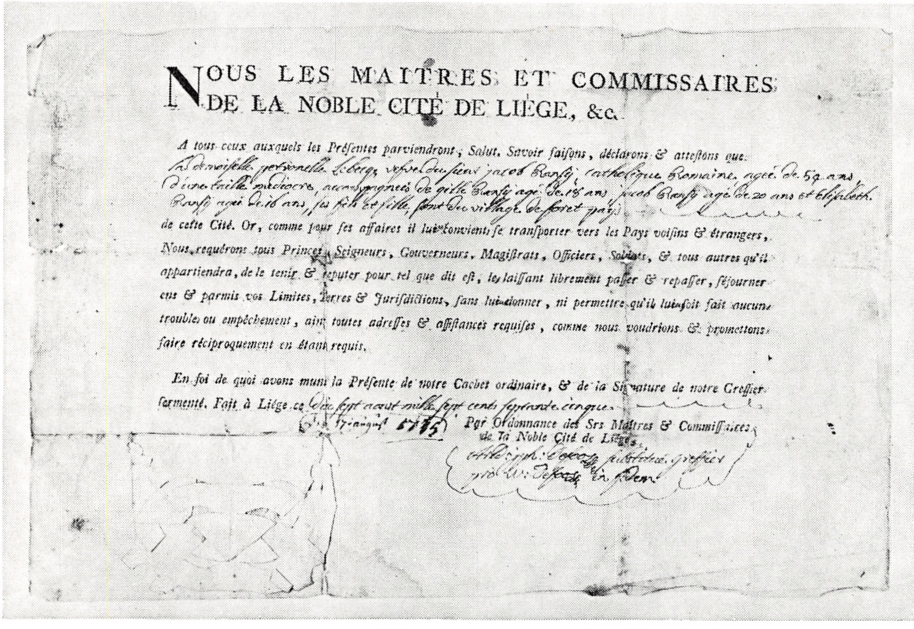

NOUS LES MAITRES ET COMMISSAIRES DE LA NOBLE CITÉ DE LIÉGE, &c.

A tous ceux auxquels les Présentes parviendront, Salut. Savoir faisons, déclarons & attestons que

la demoiselle Petronelle Leberge, veuve du sieur Jacob Ransy, catholique Romaine, agée de 54 ans d'une taille médiocre, accompagnée de Gille Ransy agé de 18 ans, Jacob Ransy agé de 20 ans et Elisabeth Ransy agée de 16 ans, ses fils et fille, sont du village de Foret pays

de cette Cité. Or, comme pour ses affaires il lui convient se transporter vers les Pays voisins & étrangers, Nous requérons tous Princes, Seigneurs, Gouverneurs, Magistrats, Officiers, Soldats, & tous autres qu'il appartiendra, de le tenir & reputer pour tel que dit est, le laissant librement passer & repasser, séjourner ens & parmis vos Limites, Terres & Jurisdictions, sans lui donner, ni permettre qu'il lui soit fait aucun trouble ou empêchement, ains toutes adresses & assistances requises, comme nous voudrions & promettons faire réciproquement en étant requis.

En foi de quoi avons muni la Présente de notre Cachet ordinaire, & de la Signature de notre Greffier sermenté. Fait à Liége ce dix sept aoust mille sept cent septante cinque.

Par Ordonnance des Srs Maîtres & Commissaires de la Noble Cité de Liége.

Fig. 2. Det franske pas.

Vi herrer og embedsmænd fra den ædle by Liège &c.

Til alle dem, hvem nærværende skrivelse kommer i hænde, en hilsen.

Vi meddeler, erklærer og attesterer at

La demoiselle Petronelle Leberge, enke efter hr. Jacob Ransy, romersk-katolsk, 57 år gammel, af middel højde, ledsaget af Gille Ransy, 18 år gammel, Jacob Ransy, 20 år gammel, og Elisabeth Ransy, 16 år gammel, hendes sønner og datter, indbyggere fra landsbyen Forêt ved denne by. Og da de har brug for at begive sig til nabolandene og udlandet på grund af deres arbejde, anmoder vi alle fyrster, herrer, guvernører, øvrighedspersoner, officerer, soldater og alle andre, som det vil tilkomme, at anse og agte dem som dem de er anført som og frit lade dem passere og opholde sig indenfor Deres grænser, jorde og retskredse uden at udsætte dem for eller tillade at der tilstøder dem noget besvær eller nogen hindring, men tværtimod yder dem al behørig bistand og hjælp, som de måtte bede om, ligesom vi ønsker og lover at gøre gengæld på samme måde.

Til bekræftelse heraf har vi forsynet nærværende skrivelse med vores almindelige segl og med vores edsvorne justitssekretærs underskrift.

Underskrevet i Liège den 17. august 1775. (Oversat af stud. mag. Inge Malmberg).

For 200 år siden eksisterede der altså et miljø af fremmedarbejdere i Hellebæk. De havde en hel speciel håndværksuddannelse, de var knyttet til én og samme erhvervsvirksomhed og de talte et andet sprog og bekendte sig til en anden religion end man ellers gjorde på denne egn. I dag findes geværfabrikken ikke mere og der er ikke længere nogen belgisk håndværkergruppe i Hellebæk. Det vil derfor være naturligt at spørge: Hvor hurtigt er belgierne og deres efterkommere blevet optaget i den danske befolkning?

Denne artikel vil prøve at besvare dette spørgsmål. Den bygger på en eksamensopgave afleveret til Københavns universitet, og af praktiske grunde er den begrænset til at omhandle fem af de indvandrede familier, som er fulgt gennem perioden 1775–1875. Det drejer sig om familierne Ransy, Fleron, Clos, Loua og Jacquet, i alt 219 personer. Første generation repræsenteres af 11 personer, anden generation af 37, tredje generation af 102 og fjerde generation af 69 personer[4]). Femte generation, der er født i årene omkring 1875, er ikke behandlet fordi det viste sig, at familierne på dette tidspunkt synes at være fuldstændig optaget i den danske befolkning.

For hver af de 219 personer er det ud fra kirkebøger, skifteprotokoller og folketællingslister søgt oplyst, hvem de giftede sig med, hvilken omgangskreds de havde, hvilken konfession de bekendte sig til samt hvilket erhverv de havde. Tilsammen skulle disse fire sæt oplysninger kunne fortælle om belgiernes integration i det danske samfund.

OMGANGSKREDS OG ÆGTESKAB

For at belyse, hvordan en udenlandsk befolkningsgruppe og dens efterkommere optages i den danske befolkning, må man i første omgang se på, om de hurtigt begynde at blande sig med den danske befolkning, eller om de forblev i et nationalt miljø, hvor de kun havde forbindelse med mennesker af samme nationale afstamning som de selv. Med andre ord, man må se på hvem de giftede sig med, og man må undersøge deres omgangskreds.

Victor Thalbitzer fortæller i sin artikel, Hellebæk i ældre tider, at der indkaldes flere hundrede arbejdere fra Liège[1]). Hvor han har dette tal fra, kan ikke siges, men i folketællingen for Hellebæk fra 1787 overstiger antallet af belgiere blandt de her anførte ca. 400 personer ikke de 100, så der er næppe kommet så mange, som Thalbitzer mener. De, der kom, vil her blive betragtet som medlemmer af et belgisk nationalt miljø. Det er altså ikke blot de i denne artikel behandlede personer, men også personer med navne som f. eks. Malherbe, Delcomyn og Torsquenet, der regnes for medlemmer af dette miljø. I det følgende skal belyses, om man giftede sig med personer i eller uden for miljøet, og om de folk, der tilhørte ens omgangskreds var medlemmer af miljøet eller ej.

Da det ikke er alle de her behandlede personer, der er kommet til Danmark

som ugifte, gives der først en kort beskrivelse af de enkelte personers civilstand ved ankomsten:

Franz Cornel Clos og Catarina Lautarge (se bilag III) er uden tvivl kommet til Hellebæk som ægtepar, idet de har en søn, der er født i Belgien. At dømme ud fra folketællingen 1787 er sønnen Franz Mattias født senest 1.7.1768. Det var før Schimmelmann overtog geværfabrikken[2]) og på Franz Mattias' fødselsdag har der endnu ikke været tale om indforskrivning af udenlandsk arbejdskraft.

Af gravstenen over Joseph Barnabee Fleron på Hellebæk kirkegård fremgår det, at han er født i Huus i Belgien. Det må formodes at hans forældre Barnad og Leonore Fleron (se bilag II) var gift ved hans fødsel, der altså fandt sted før de rejste til Danmark.

Som nævnt i bilag V ser det ud til at også Henri Jacquet og Ane Bomann er kommet til Hellebæk som ægtepar.

Om Wilhelm Loua og Elisabeth Ransy (se bilag IV) samt ægteparret Jacob Ransy og Diderikke Kurzhals (se bilag I) kan det med sikkerhed siges, at de ikke er kommet til Danmark som ægtefolk: Af passet for Petronelle Leberge fremgår det at Elisabeth er 16 år gammel, da passet bliver udstedt. Hvis hun havde været gift i så tidlig en alder og var rejst til Danmark sammen med sin mand, havde hun ikke været opført i sin moders pas. Den 27. juli 1781 bliver Jacob Ransy viet til Diderikke Kurzhals i Sct. Maria kirke i Helsingør[3]).

Det vides ikke om Lambert Jacquet og Margrethe Loua (se bilag V) har været gift inden de rejste til Danmark, og det samme gælder for Marie Loua og Nicolai de Moulin (se bilag IV).

At belgierne begyndte at gifte sig uden for deres egne rækker, betyder bl. a. at deres omgangskreds må være udvidet til også at omfatte de indgiftede personer. En undersøgelse af, hvornår man ved ægteskabsindgåelse har forladt det nationale belgiske miljø, vil derfor kunne belyse, hvordan der efterhånden er kommet mennesker, der ikke selv var indvandret eller nedstammede fra en af de indvandrede belgiere, ind i omgangskredsen.

Ransy

Jacob Ransy
∿ Diderikke Kurzhals

Elisabeth Ransy
∿ Wilhelm Loua
(Behandles under familien Loua)

Marie Elisabeth Ransy ∿ Carl Chr. G. Schulz	Catarina Petronelle Ransy ∿ Noelle Malherbe	Sophie Ransy ∿ D. C. F. Schulz	Jørgen Ransy ∿ Lene Delcomün
	Stephanine Diderikke Malherbe ∿ Peter Jensen	Carl Henrik Ransy ∿ Hanssine Sørensen	Georg Theodor Ransy ∿ Anne Henriette Møller

Jørgen Ransy og hustru Else Margrethe Kirstine f. Møldrup (se bilag I, nr. 44). Han var ansat ved Nordisk Film og var den sidste Ransy, der levede. (Privateje).

I familien Ransy forekommer allerede i første generation et nationalt set blandet ægteskab. Fire af Jacob Ransys og Diderikke Kurzhals' børn indgår ægteskab. Catarina Petronelle Ransy og Jørgen Ransy vælger begge deres tilkommende indenfor det nationale miljø, som de kun tildels selv er medlemmer af. Marie Elisabeth samt Sophie Ransy går begge, da de skal finde en ægtefælle, uden for belgiernes rækker, og i tredje generation er der ikke flere nationalt set rene belgiske ægteskaber i denne familie.

Fleron

Barnad Fleron ∼ Leonore

Thomas Fleron ∼ Elisabeth de Moulin	Henri Sernai Fleron ∼ Sophie Frederikke Negle	Joseph Fleron ∼ Marie Elisabeth Loua	Barnabe Fleron ∼ Maria Catarina Jacquet
		Wilhelm Fleron	∼ Margaretha Josepha Fleron
Alle børn gifter sig uden for det nationale miljø			
			Børnene gifter sig uden for det nationale miljø

I familien Flerons første og anden generation har man ved ægteskabsindgåelse holdt sig til efterkommere af de andre indvandrede. Det er måske lidt tvivlsomt, om det i anden generation kan siges om Henri Sernai Fleron, at han vælger sin kone blandt efterkommerne af belgierne, men da jeg i dette tilfælde kun har pigens efternavn at gå frem efter, må spørgsmålet om hendes eventuelle belgiske afstamning stå ubesvaret. I tredje generation bliver der indgået et ægteskab om hvilket man kan sige, at det er rent belgisk. Der er her tale om Wilhelm Fleron og hans kusine Margaretha Josepha Fleron. Alle børnene af dette ægteskab gifter sig uden for det nationale miljø, som deres forældre tilhørte.

Clos

Franz Cornel Clos
~ Catarina Lautarge

Franz Mattias Clos ~ Elisabeth Malherbe	Ludvig Joseph Clos ~ Caroline Elskegud Brodersen
Alle børn dør ugifte	

I familien Clos' anden generation bliver det sidste ægteskab, hvor både mand og kone nedstammer fra de indvandrede belgiere, indgået mellem Franz Mattias Clos og Elisabeth Malherbe. Også for familien Louas vedkommende findes det sidste »rene« belgiske ægteskab i anden generation:

Loua

Wilhelm Loua ~ Elisabeth Ransy

Marie Loua ~ Nicolai de Moulin			Margrethe Loua ~ Lambert Jacquet (Behandles under familien Jacquet)
Elisabeth de Moulin ~ Thomas Fleron	Elisabeth Loua ~ Joseph Fleron	Lorenz Loua ~ Lambertine Torsquenet	Gifter sig uden for det nationale miljø
(Behandles under familien Fleron)		Gifter sig uden for det nationale miljø	

Jacquet

Lambert Jacquet ~ Margrethe Loua (I) Petronille Petersdatter (II)	Henri Jacquet ~ Ane Bomann

For familien Jacquets vedkommende gifter man sig allerede i første generation med personer, der ikke er indvandret fra Belgien. Lambert Jacquet

er ganske vist først gift med Margrethe Loua, men efter hendes død bliver han viet til Petronille Pedersdatter, og Henri Jacquet bliver gift med Ane Bomann.

Straks i første generation er der altså eksempler på, at man ikke vælger sin ægtefælle blandt de menneske, man nationalt set står nærmest. Antallet af sådanne eksempler vokser i anden generation, hvor mere end halvdelen af de indgåede ægteskaber er nationalt blandede, og i tredje er der kun et »nationalt rent« ægteskab. Det er indgået mellem Wilhelm Fleron og Margaretha Josepha Fleron den 12.1.1825[4]). Allerede den 14.1. samme år bliver deres første barn Wilhelmine Barnabine Fleron født[4]), så man må nok sætte et spørgsmålstegn ved, om der har været noget »nationalt« motiv til dette ægteskab.

Jeg vil nu – ud fra vielsesdatoen – opstille samtlige ægtepar fra første og anden generation i kronologisk orden. Desværre foreligger ikke samtlige vielsesdatoer for ægteparrene i disse generationer, og jeg har da benyttet deres første barns fødselsår som det år, hvori de senest er viet.

Skræddermester Wilhelm Hieronymus Loua
(se bilag IV, nr. 29).
(Privateje).

I. generation

Franz Cornel Clos & Catarina Lautarge	Begge ægtepar
Barnad Fleron & Leonore	viet ved ankomsten til Danmark
Marie Loua & Nicolai de Moulin	Viet senest 1778

Wilhelm Loua & Elisabeth Ransy	Viet senest 1779
Margrethe Loua & Lambert Jacquet	Viet senest 1779
Jacob Ransy & Diderikke Kurzhals	Viet 27.7.1781
Henri Jacquet & Ane Bomann	Viet senest 1786
Lambert Jacquet (2. ægteskab) & Pernille Pedersdatter	Viet 1815

II. generation

Franz Mattias Clos & Elisabeth Malherbe	Viet senest 1795
Ludvig Joseph Clos & Caroline Elskegud Brodersen	Viet senest 1795
Henri Sernai Fleron & Sophia Fredericca Negle	Viet 19.2.1797
Barnabe Fleron & Maria Catarina Jacquet	Viet senest 1798
Lorenz Loua & Lambertine Torsquenet	Viet senest 1806
Elisabeth Loua & Joseph Fleron	Viet senest 1807
Sophie Frederikke Ransy & D. C. F. Schulz	Viet senest 1811
Marie Elisabeth Ransy & Carl Chr. G. Schulz	Viet senest 1812
Catrina Petronelle Ransy & Noel Malherbe	Viet senest 1812
Marie Loua & J. Wurtz	Viet 24.6.1813
Jakob Loua & Caroline Kurlmanz	Viet 31.3.1815
Petronille Loua & Jens Jørgensen	Viet senest 1819
Ane Loua & Jacob Vallentin	Viet 5.5.1819
Ludvig Loua & Ane Olsdatter	Viet senest 1821
Jørgen Ransy & Lene Delcomyn	Viet senest 1821
Henrik Jacquet & Ellen Andersdatter	Viet senest 1830
Noelle Jacquet & Ane Kirstine Thorgreen	Viet 19.4.1834
Peter Jacquet & Johanne Margrethe Magnusdatter	Viet 23.4.1847

Det sidste ægteskab, hvor både mand og kone nedstammer fra de indvandrede belgiere, bliver, hvis man ser bort fra ægteparret Wilhelm og Margaretha Josepha Fleron (3. generation), indgået mellem Jørgen Ransy og Lene Delcomyn. I flg. kirkebogen for Hellebæk sogn var de gift, da deres datter Diderikke bliver født den 28.10.1821[5]).

Af listen over ægteparrene i de to første generationer fremgår det, at de nationalt set rene ægteskaber bliver indgået tidligst. I første generation bliver de indgået omkring 1778 og 1779, medens de nationalt blandede ægteskaber i samme generation indgåes fra omkring 1781–1815. I anden generation bliver ægteparrene, hvor mand og kone begge er børn af indvandrede, viet i årene 1795–1821, og de »blandede« ægtepar vies i årene 1795–1847.

Endvidere viser det sig, at samtlige ægtemænd, der i de to første generationer har indgået »rene belgiske« ægteskaber, med undtagelse af Barnabe Fleron (bilag II, andet slægtled, nr. 7) er ansat ved geværfabrikken.

En videre undersøgelse af, hvem man gifter sig med, når man ikke længere holder sig til belgierne og deres efterkommere, er meget vanskelig, da den her

udelukkende kunne bygges på de vage oplysninger personernes efternavne kan give om nationalitet. Ved navne som Jørgensen og Magnusdatter er man ikke i tvivl, men det er straks værre med navne som Schæffer, Wurtz og Thorgreen.

Det er nu klart, at selv ikke i første generation har omgangskredsen – belyst ud fra hvem man giftede sig med – udelukkende bestået af belgiere, og gennem anden og tredje generation udvides kredsen til at omfatte flere og flere, som ikke nedstammer fra indvandrede belgiere.

Foruden kirkebøgernes oplysninger om ægteskabsindgåelser findes der i disse også andre oplysninger, der kan belyse, hvilken omgangskreds belgierne og deres efterkommere havde. Jeg tænker her på kirkebøgernes angivelse af faddere og forlovere ved henholdsvis barnedåb og vielse. Det kan ikke udelukkes, at der, når man valgte faddere og forlovere, har været forbundet en vis prestige hermed, men en gennemgang af samtlige faddere og forlovere synes at tale for, at de fleste faddere til et barn – hvis der ikke er tale om barnets slægtninge – står på samme sociale stade som barnets fader. I nedenstående skema søges det ud fra oplysninger om faddere og forlovere belyst, hvor mange »belgiere« og hvor mange »ikke-belgiere« man har haft i sin omgangskreds. Ved »belgiere« menes her de indvandrede belgiere og deres efterkommere og ved »ikke-belgiere« de personer, der ikke kan henregnes under »belgiere«. Som første generations omgangskreds regnes fadderne til anden generation og forlovere til første. Så fremdeles med anden, tredje og fjerde generation. Da fjerde generations omgangskreds bl. a. består af fadderne til femte generation, der af førnævnte grunde ikke er behandlet i denne opgave, kan omgangskredsen kun beskrives ud fra oplysninger om forloverne til ægteparrene i fjerde generation. Imidlertid har jeg kun fundet frem til enkelte kirkebogsoplysninger om vielserne i denne generation, og fjerde generation er derfor udeladt i nedenstående tabel.

TABEL I
Faddere til generationens børn og forlovere til generationen selv.

	Familiemedlemmer			Ikke familiemedlemmer			
Generation	Belgiere	Ikke belgiere	I alt	Belgiere	Ikke belgiere	I alt	I alt
I.	8	2	10	5	4	9	19
II.	45	30	75	43	127	170	245
III.	22	21	43	3	92	95	138

Til at repræsentere omgangskredsen for medlemmerne af første generation er der 19 personer. Selvom disse måske ikke kan siges at være repræsentative, må man dog ud fra tabellens oplysninger sige, at belgierne har været i overtal, idet de har udgjort ca. $^2/_3$ af omgangskredsen. I anden generation

udgør familien mindre end 1/3 af den samlede omgangskreds og den øvrige del af kredsen er for 3/4 vedkommende ikke-belgiere. Næsten alle belgierne, der tilhører tredje generations omgangskreds, er familiemedlemmer, og ca. 4/5 af den består af ikke-belgiere. Den store forandring i den nationale rekruttering af belgiernes omgangskreds sker altså – hvad enten den belyses ud fra valg af ægtefælle eller ud fra valg af faddere og forlovere – mellem første og anden generation.

KATOLIKKER-LUTHERANERE

Optagelsesprocessen – belgiernes integration i det danske samfund – belyses bedst ud fra den udvidelse af omgangskredsen, der sker. Men her var der imidlertid problemer, idet man ved ægteskabsindgåelse mellem belgiere og ikke-belgiere også måtte tage hensyn til, hvilken konfession man bekendte sig til.

Alle de indkaldte, som denne artikel omhandler, var katolikker. I det tidligere viste pas for Petronelle Leberge oplyses det, at hun tilhørte den romersk-katolske kirke, og det er usandsynligt, at hendes børn ikke skulle have gjort det samme. Barnad Fleron og hans kone har uden tvivl også tilhørt denne kirke, idet flere af deres børn søger den romersk-katolske menighed i København, hvor også Wilhelm Loua og Elisabeth Ransy får deres førstefødte døbt. Franz Cornel Clos og hans kone må også have bekendt sig til den katolske tro: deres børnebørn er uden for rubrikkerne i folketællingen for Hellebæk 1840 anført som katolikker. Hvis man tager 1787-folketællingens aldersangivelse som udgangspunkt, må det være Franz Cornel Clos, der i kirkebogen for Hellebæk 1812–25[1]) er anført som død under navnet Cornelius Clos. Det oplyses her, at »han tilhører den romersk-katolske kirke«. Den 25. juli 1815 dør Nicolai de Moulin, og af netop omtalte kirkebog[2]) fremgår det, at han er »af den romersk-katolske kirke«. Noel Jacquet bliver i 1804 trolovet med Birgitte Cathrine Jespersen. »Brudgommen, som er catolique, forpligter sig til at lade deres børn opdrage i den lutherske tro«[3]). Som nævnt i bilag V må brudgommen være Lambert Jacquets søn, og det er sandsynligt, at også Lambert og hans kone har været katolikker. Derimod har jeg ikke fundet oplysninger, der kunne fortælle om Henri Jacquets religion.

Men hvilke muligheder for religionsudøvelse har disse mennesker haft?

Hovedparten af de ansatte ved geværfabrikken havde, skønt de hørte til Tikøb sogn, søgt Sct. Maria kirke i Helsingør[4]). I flg. reskript af 14.12.1733 var det ganske vist kun tilladt de tidligere tyske indvandrede, der i begyndelsen af 1700-årene var blevet indforskrevet af daværende ejer af geværfabrikken, generalkrigskommissær von Platen, at søge den tyske kirke i Helsingør[5]), men en gennemgang af begravede døde 1750–1800 i kirkebogen for Sct. Maria kirke (den tyske kirke) viser, at ikke blot tyskerne, men også

danskere, der var ansat ved geværfabrikken, søgte denne kirke. Der var dog også danskere, der benyttede Tikøb kirke og retteligen fulgte bestemmelserne i reskriptet.

Imidlertid tillod Høeg Guldberg, der var kommet til magten i 1772, kun udøvelse af den lutherske tro[6]). Regeringen gav dog i visse tilfælde indrømmelser til medlemmer af andre trosretninger: »Det blev tilladt arbejderne af denne religion (katolicismen) paa Schimmelmanns fabrikker, baade paa geværfabrikken i Hellebæk og ved fabrikkerne i Wandsbeck, at holde gudstjenester i et eget værelse. Ved blandede ægteskaber skulde børnene opdrages i den lutherske religion (reskript af 2.6.1779)«[7]).

I flg. kgl. bevilling af 5.10.1770 får baron Schimmelmann tilladelse til at indrette et kapel for geværfabrikkens tyske og danske ansatte. Det indrettes i en længe af Hellebækgård og indvies 5.11.1786[8]). Kapellet kan næppe være identisk med det værelse, som katolikkerne i flg. ovenstående citat må benytte til gudstjeneste. Dette bekræftes af, at kapellet betjenes af sognepræsten i Tikøb, medens den katolske menighed åbenbart er blevet betjent af abbed le Tellier. Flere steder i kirkebogen for Hellebæk sogn er det, når børn af katolske forældre er blevet konfirmeret, nemlig anført, at barnet er døbt efter attest fra abbed le Tellier[9]).

Belgierne havde altså mulighed for fortsat at blive i den katolske tro eller gå over til den lutherske tro og følge med de øvrige ansatte fra geværfabikken enten til Sct. Maria kirken eller Tikøb kirke (efter 1786 Hellebæk kapel).

Følgende tabel viser hvordan man efterhånden skifter fra den katolske tro til den lutherske. Den bygger dels på kirkebogsoplysninger dels på folketællingerne, der fra 1855 bringer en rubrik om trosbekendelse. I folketællingen 1840 for Hellebæk er der ekstraordinært tilføjet oplysninger om, hvem der er katolikker – ikke om hvem der er lutheranere. Er et barns fødsel opført i en kirkebog for en katolsk kirke regner jeg forældre og barn for katolikker. Hvis barnefødslen er angivet i kirkebogen for Hellebæk sogn eller i en anden kirkebog for en luthersk kirke bliver barn og forældre regnet for lutheranere, hvis der i kirkebogen ikke er oplysninger om noget andet.

TABEL II

		Mænd					Kvinder				
Generation	Antal familiemedlemmer	Antal	K	K-L	L	U	Antal	K	K-L	L	U
I.	11	8	7	0	0	1	3	3	0	0	0
II.	37	22	10	0	7	5	15	3	2	5	5
III.	102	59	8	2	35	14	43	4	0	26	13
IV.	69	33	5	0	21	7	36	2	0	25	9

K: katolik, L: lutheranere, U: ukendt konfession, K–L: skifter fra K til L.

Også personer om hvem der er fundet oplysninger i kirkebogen for Sct. Maria kirke i Helsingør regnes for lutheranere.

Af tabel II fremgår det hvordan flere og flere for hver generation skifter fra den katolske tro til den lutherske. I første generation er 82 % af de personer, der repræsenterer denne, katolikker. Dette tal falder i anden generation til 35 % og i tredje generation til 12 %. I fjerde generation falder antallet af katolikker kun ganske lidt: 10 % af denne generations medlemmer tilhører den romersk-katolske kirke. Hvis man imidlertid undersøger hvem disse katolikker er, ser man, at de alle tilhører en gren af familien Fleron, der bor i København.

Ser man på antallet af lutheranere i hver generation stiger dette fra 0 % i første generation over 32 % i anden og 60 % i tredje til 67 % i fjerde generation. Endvidere kan man med rimelighed formode, at hovedparten af personerne i rubrikken »ukendt konfession« har tilhørt den lutherske kirke: Med oplysninger – ikke blot i kirkebøger men også ekstraordinært i folketællingen 1840 og i skifteprotokoller – om at man var katolik, kan det ikke have været almindeligt at tilhøre den romersk-katolske kirke. Man har benyttet flere lejligheder til at fortælle om en person, at han var katolik, og sådanne oplysninger har der ikke været om dem, der er opført under »ukendt konfession«.

En tabel som tabel II kommer, hvis man ikke medregner familien Fleron, til at se således ud:

TABEL III

		Mænd					Kvinder				
Generation	Antal familiemedlemmer	Antal	K	K-L	L	U	Antal	K	K-L	L	U
I.	10	7	6	0	0	1	3	3	0	0	0
II.	31	18	6	0	7	5	13	3	2	5	3
III.	76	43	3	0	30	10	33	2	0	25	6
IV.	35	13	0	0	10	3	22	0	0	17	5

K: katolik, L: lutheranere, U: ukendt konfession, K–L: skifter fra K til L.

Når Fleron'erne ikke medregnes er 80 % af første generations medlemmer katolikker. I anden og tredje generation er tallene henholdsvis 29 % og 7 %, medens der i fjerde generation ikke er medlemmer, der tilhører den katolske kirke.

Barnad Flerons søn Barnabe Fleron bliver kirurgisk instrumentmager i København, og hans datter Margaretha Josepha Fleron bliver gift med sin fætter Wilhelm Fleron (bilag II, 3. slægtled). Det er efterkommere af dette ægteskab, der kommer til at udgøre den katolske gren af familien Fleron.

Af det forrige fremgår det, hvordan det talmæssigt går tilbage for den

katolske menighed i Hellebæk, og der rejser sig ganske naturligt et spørgsmål om, hvorfor det går tilbage eller snarere: Hvorfor går folk fra den katolske kirke ind i den lutherske? Dette spørgsmål søges besvaret i følgende tabel.

TABEL IV

Generation	Antal familiemedlemmer	K	Går over til den lutherske kirke på grund af: Reskr. af 2.6. 1779	Ægteskabsindgåelse med lutheraner	Ukendt årsag	Konfession ukendt	Forældre lutheranere
I.	11	10	0	0	0	1	0
II.	37	12	6	3	6	10	0
III.	102	11	2	9	8	27	45
IV.	69	7	6	0	4	16	36

K: katolikker.

Ovenstående tabel bygger på de samme oplysninger som tabellerne II og III. I denne tabel er der ikke skelnet mellem mænd og kvinder. I rubrikken »reskript af 2.6.1779« er de anført om hvem det vides, at den ene af deres forældre er katolik og den anden lutheraner, og det om dem selv er oplyst, at de er lutheranere. Bestemmelserne om, at børn af blandede ægteskaber skulle opdrages i den lutherske tro, synes at være blevet overholdt, og den er en væsentlig årsag til, at antallet af katolikker daler. En anden væsentlig grund er, at man ved ægteskabsindgåelse med lutheranere vælger med det samme at gå over til samme tro som ægtefællen. Dette belyses af rubrikken »ægteskabsindgåelse med lutheraner«. Heri er de personer anført, om hvem det er oplyst, at begge deres forældre er katolikker, og det om dem selv i forbindelse med deres vielse eller efter denne fortælles, at de er lutheranere. I »forældrene lutheranere« er de, hvis forældre er lutheranere, medregnet. Rubrikken har ingen betydning for tabellen, men skal sammen med »konfession ukendt« kun tjene til kontrol.

Gruppen »ukendt årsag« – til at man er gået over til den lutherske tro – repræsenterer flest personer. En af grundene til dette er nok, at der i denne også er anført personer, der statistisk går fra ukendt konfession til den lutherske.

Vil man undersøge hvordan man efterhånden går fra katolicismen over til den lutherske tro, må man, da de ugifte ikke overfører nogen trosretning til næstfølgende generation, se på de ægtepar, der er i hver generation.

I første generation er der syv ægtepar, og af disse har Jacob Ransy og Diderikke Kurzhals indgået blandet ægteskab (han er katolik og hun er lutheraner). Fire af deres børn, der alle – som reskriptet kræver – er gået over til den lutherske kirke, indgår i rene lutheranske ægteskaber. Familien Ransy udgår derfor allerede i første generation. (Elisabeth Ransy er i ægte-

Ransy

Jacob Ransy ∼ Diderikke Kurzhals
K L

L∼L L∼L L∼L L∼L

skab med Wilhelm Loua, og bliver, da der nu er tale om ægtepar, behandlet under familien Loua).

Bøssemager Georg Theodor Ransy
(se bilag I, nr. 34)
(Privateje).

Jacquet

Lambert Jacquet ∼ Margrethe Loua
K K

K K

Henri Jacquet ∼ Ane Petronille Bohmann
U U

L∼L L∼L L∼L L∼L

Begge rejser til Rusland.

Lambert Jacquets og Margrethe Louas to sønner udgår af den katolske menighed, da de begge rejser til Rusland.

Der findes ingen oplysninger om hvilken konfession Henri Jacquet og Ane Petronille Bomann bekender sig til, men deres børn er alle lutheranere,

hvilket muligvis også skyldes føromtalte reskript af 2.6.1779, da Ane Bomanns svenske oprindelse (se bilag V) gør det sandsynligt, at hun var lutheraner. Denne gren af slægten Jacquet udgår også af den katolske menighed.

Clos

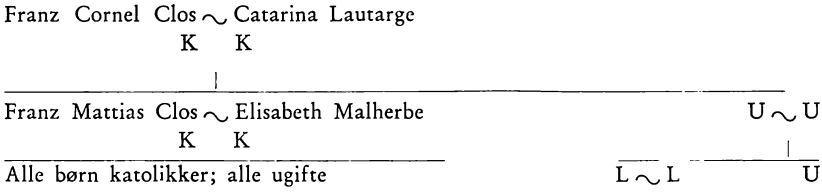

Franz Cornel Clos og Catarina Lautarge får to sønner, der begge indgår ægteskab. Franz Mattias Clos forbliver i den katolske menighed efter at han har indgået ægteskab med Elisabeth Malherbe, men deres børn dør alle ugifte. Om Franz Mattias' broder Ludvig Joseph Clos og dennes kone Caroline Elskegud Brodersen er det ikke oplyst hvilken kirke de tilhører, men da hendes efternavn er Brodersen er det sandsynligt, at hun er lutheraner. Den ene af deres to sønner er lutheraner og den anden dør ugift, så hermed forsvinder familien Clos fra den katolske menighed i tredje generation.

Loua

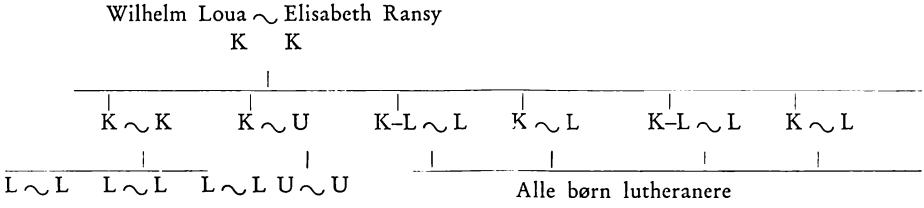

Alle de af Elisabeth Ransys og Wilhelm Louas børn, der indgår ægteskab er fra fødselen katolikker. Imidlertid er der kun et, der bliver gift med en katolik, og dette ægtepars børn går alle formentlig ved ægteskabsindgåelsen over til den lutherske tro.

To af anden generations katolikker bliver gift med lutheranere, og deres børn bliver i flg. reskriptet opdraget som lutheranere. Jacob Loua indgår ægteskab med Caroline Marie Kurlmanz, hvis konfession ikke kendes.

Både Marie Loua og Ane Loua (bilag III, anden generation) går efter ægteskabsindgåelse over til den lutherske tro. I kirkebogen for Hellebæk sogn 1826–41 findes følgende erklæring indført på fol. 51 b: »Vi underskrevne 2de søstre, jeg Marie Theresia Loua gift med fabriksmester Johannes Henriksen Würtz, og jeg Ane Marie Loua gift med bøssemager Jacob Christian Vallentin begge på Cronborg geværfabrik, erklærer herved, at vi, nøie bekendt med de troslærdomme, der udskiller den romersk-katolske fra den

Julie Loua (se bilag IV, nr. 32).

evangelig-lutherske christelige menighed – for mennesker skønt ikke for Gud, på ham vi alle tro – have af overbevisning og med fuldkommen frie villie besluttet at gå over til den evangelisk-lutherske kirkes troes samfund, som ... erklærede faste medlemmer. Og ligesom vi i tillid til Guds Velsignelse gjøre dette vigtige skridt, saaledes stadfæste vi herved med vore hænders underskrivt i undertegnede vidners overværelse. Cronborg Geværfabrik d. 2. Nov. 1826«. Underskrevet af Anne Marie Vallentin, Marie Theresia Würtz, Jacob Christian Vallentin og Johannes Henriksen Würtz. Alle medlemmerne af familien Louas tredje generation er lutheranere, og efter anden generation er der heller ikke i denne familie medlemmer, der er katolikker.

Fleron

Barnad Fleron ∼ Leonore
K K

K∼K K∼K K∼K K∼K

K∼L L∼L L∼L L∼L K∼L U U U L K–L K K K–L U∼U K∼K
∼U∼U∼U ∼L∼L∼U∼L∼L

Børn L Børn L Alle børn lutheranere

K∼U K∼L K∼L K∼K K∼U

I modsætning til de øvrige familier har familien Fleron i anden generation kun rene katolske ægteskaber, og først i tredje generation kommer der blandede ægteskaber mellem katolikker og lutheranere. Af de ægteskaber, der findes i Fleron'ernes tredje generation, er der kun et, hvor både mand og kone er katolikker. Mens de andre medlemmer af fjerde generation – enten i flg. reskriptet eller fordi forældrene ved ægteskabsindgåelse begge har valgt den lutherske kirke – er lutheranere, er det kun børn af det katolske ægtepar Margaretha og Wilhelm Fleron (bilag II, nr. 31 og nr. 32), der er katolikker.

Eksempler fra alle familierne har vist, at man har fulgt bestemmelserne om, at børnene af blandede ægteskaber skulle opdrages i den lutherske tro. Imidlertid har man dog ikke holdt fast ved den katolske tro, så længe dette har været muligt. Som det fremgår af tidligere anførte citat fra kirkebogen for Hellebæk sogn, gik Anne Marie Vallentin og Marie Theresia Würtz »med fuldkommen frie villie« over til den lutherske tro, skønt de i flg. bestemmelserne kun havde pligt til at lade deres børn opdrage lutheransk. Det samme er tilfældet med Henri Servan Fleron. Han er barn af Joseph Fleron og Marie Elisabeth Loua (bilag II, nr. 6 og nr. 25), der begge er katolikker, hvorfor det er urimeligt at tro, at deres søn ikke er døbt katolsk. I folketællingen 1860 er han imidlertid opført som lutheraner. Også hans broder Anthon Fleron må formodes at være katolsk døbt. Da han indgår ægteskab med sin niece Josephine Marie Elisabeth Herfurth (bilag II, nr. 29 og nr. 57) er det ikke anført, at han er katolik, og jeg tillader mig derfor at regne med, at han har skiftet tro. Der er altså fire eksempler på, at man – uden dette er blevet krævet af reskriptet – er gået over til den lutherske tro.

Medens alle de blandede ægteskaber, der findes i første, anden og tredje generation, er indgået i lutherske kirker, sker der noget nyt i fjerde generation: To blandede ægteskaber indgåes i den romersk-katolske menighed i København. Ludvig Joseph Fleron, der er søn af Margaretha og Wilhelm Fleron (bilag II, nr. 31 og nr. 32), bliver den 7.11.1857 viet til den lutherske pige Elise Kirstine Schelin. Bemærkelsesværdigt er det, at alle deres seks børn bliver katolsk døbte. En søster til Ludvig Joseph Fleron, Wilhelmine Barnabine Fleron, bliver 9.7.1859 gift med skomager Andreas Falster, der er lutheraner. Af de fem katolikker, der i fjerde generation indgår ægteskab, bliver to af dem altså viet til lutheranere, en indgår rent katolsk ægteskab, og de to sidste bliver gift med to af ukendt konfession: Maria Elisabeth Josepha Fleron bliver viet til politibetjent Lauritzen, og Ferdinand Amon Fleron indgår sit andet ægteskab med Camilla Melby.

Hvis man havde skullet rette sig efter reskriptet, er det muligt, at børnene af det ægteskab, hvor både mand og kone var katolikker, var blevet de eneste, der i femte generation tilhørte den romersk-katolske kirke. Grundloven af 1849 har imidlertid ændret forholdene for katolikkerne, idet der med denne indføres fri religionsudøvelse. Katolikkerne kan nu frit vælge om

Hofskrædder Louis Fleron (se bilag II, nr. 26), Det Kgl. Bibliotek, Kort- og billedafdelingen, foto nr. 88047.

Louis Joseph Fleron, jurist, og hustru Anna Sophie (se bilag II, nr. 51). Det Kgl. Bibliotek, Kort- og Billedsamlingen, foto nr. 88048.

deres børn skal opdrages i den lutherske eller den katolske tro, og Joseph Ludvig Fleron og hans kone Elise Kirstine Schelin har altså ligesom Wilhelmine Barnabine Fleron og Andreas Falster valgt den katolske.

ERHVERV

Som før nævnt blev de her behandlede familier indforskrevet fordi man i Danmark ikke havde tilstrækkelig kvalificeret arbejdskraft. Alle mændene i første generation er da også beskæftiget ved geværfremstilling. I flg. folketællingen 1787 er Jacob Ransy og Franz Cornel Clos løbsmede, Wilhelm Loua er løbbereder og Lambert Jacquet, Barnad Fleron og Nicolai de Moulin er bøssemagere. Mærkeligt nok er Touissant Ransy ikke nævnt i denne folketælling, men han er i Hellebæk allerede i 1778 (se bilag I) og på dette tidspunkt er han omtalt som mester på fabrikken. Det er dog ikke umuligt, at han har været mester i 1787, selvom han ikke er anført i folketællingen[1]). Heller ikke Gille Ransy er nævnt i denne folketælling, men i 1817 er han ansat som mester ved en geværfabrik i Spandau i Preussen[2]).

Erhvervsmæssigt er belgierne altså allerede i første generation optaget i den lokale befolkning i Hellebæk, men en undersøgelse af, om deres efter-

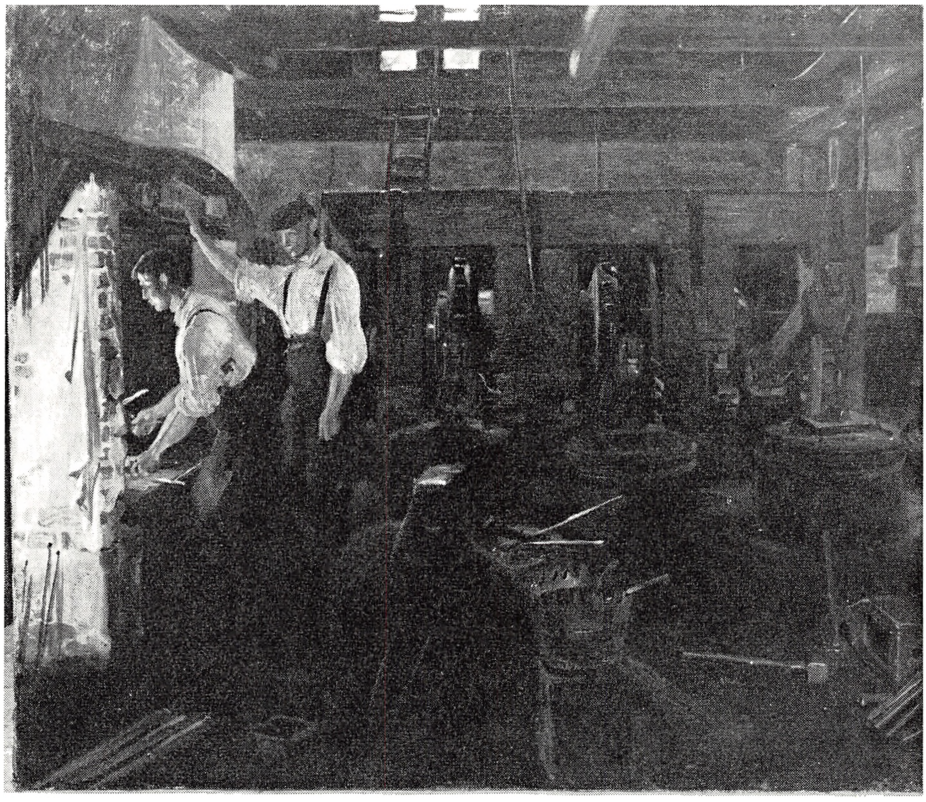

»Det indvendige af den gamle Hammermølle ved Hellebæk« (1859)
Maleri af Constantin Hansen. Statens Museum for Kunst (Inv. nr. 1949)

kommere i de følgende generationer vælger erhverv, der har forbindelse med håndværkermiljøet på geværfabrikken, vil dog ikke være uden interesse, da dette kan have indflydelse på integrationsforløbet.

Om mændenes erhverv i de fire generationer fortæller følgende tabel.

TABEL V

Generation	Antal mandlige familiemedlemmer	Ansat ved geværfremstilling	Andet kendt erhverv	Dør som børn	Ukendt erhverv
I.	8	8	0	0	0
II.	22	10	6	3	3
III.	59	14	17	9	19
IV.	33	2	15	6	10

I rubrikken »ansat ved geværfremstilling« optræder hele den mandlige del af første generation, og der findes her erhverv som løbsmed, løbbereder og bøssemager. Om Touissant Ransys erhverv er det kun oplyst, at han er mester, men da han er mester ved fabrikken, er han medregnet i denne

rubrik. Det samme er tilfældet i anden generation, hvor det om Ludvig Joseph Clos' erhverv er oplyst, at han er mester[3]), og om Jacob Loua, at han er svend[4]). I tredje generation tilføjes der til »ansatte ved geværfremstilling« endnu et erhverv, nemlig boremester, og i fjerde generation er alle de anførte bøssemagere.

Der er ikke ved erhvervsbetegnelserne taget hensyn til, om man er mester eller svend, da tabellerne skal belyse tilhørsforholdet eller mangel på samme til et bestemt håndværksmiljø og ikke den sociale placering i dette.

Ser man på fra hvilke erhverv kvindernes ægtemænd rekrutteres, kan dette illustreres af denne tabel.

TABEL VI

Generation	Antal kvindelige familiemedlemmer	Døde ugifte	Antal kvinder, der indgår ægteskab	Civilstand ukendt	Ægtemandens erhverv: Ansat ved geværfremstilling	Ægtemandens erhverv: Andet kendt erhverv
I.	3	0	3	0	3	0
II.	15	4	9	2	3	6
III.	43	13	10	20	2	8
IV.	36	7	9	20	2	7

De mænd, der er repræsenteret i »ægtemandens erhverv – ansat ved geværfremstilling« er alle bøssemagere.

Heller ikke her er der taget hensyn til om man var mester eller svend.

Ser man nærmere på de erhverv, der er repræsenteret i rubrikken »andet erhverv« i tabel V og VI opdager man, at der her findes erhverv, der er beslægtede med eller har forbindelse med de erhverv, der findes i »ansat ved geværfremstilling«. Til disse erhverv vil jeg bl. a. regne smed, kirurgisk instrumentmager, værkstedsforstander og probermester. Sidstnævnte, der i et dertil indrettet hus, proberhuset, skulle afprøve alle de nye geværer, var ikke ansat af fabrikkens ledelse, men kongelig udnævnt[5]). Derfor er han ikke medregnet under rubrikken »ansat ved geværfremstilling«.

I »andet erhverv« forekommer også håndværkserhverv, der ikke har nogen forbindelse med geværfremstilling (bager, hofskrædder, buntmager). Resten kan placeres under »kontor« og »andet«.

TABEL VII

Generation	Antal mandlige familiemedlemmer	Antal repræsentanter i »andet erhverv«	Beslægtede erhverv	Ikke beslægtede erhverv	Kontor	Andet
I.	8	0	0	0	0	0
II.	22	6	4	1	0	1
III.	59	17	6	7	0	4
IV.	32	15	3	4	5	3

I rubrikken »andet« er der i anden generation en tjenestedreng ved landbruget, i tredje generation en tjenestekarl ved landbruget, en inderste, en viktualiehandler og et almisselem og i fjerde generation er der en fisker, en portrætmaler og en jungmand.

De fem personer, der i fjerde generation optræder under »kontor« har følgende erhverv: Jurist, fuldmægtig, handelsbetjent og toldklarerer.

En tabel som VII kommer for de kvindelige familiemedlemmers ægtemænd til at se således ud:

TABEL VIII

Generation	Antal kvinder, der indgår ægteskab	Antal repræsentanter i »andet erhverv«	Ægtemændene: Beslægtede erhverv	Ægtemændene: Ikke beslægtede håndværkserhverv	Ægtemændene: Kontor	Ægtemændene: Andet
I.	3	0	0	0	0	0
II.	9	6	4	0	1	1
III.	10	8	2	3	2	1
IV.	7	7	0	4	1	2

»Kontorgruppen« består her i anden generation af en spinderiforstander, i tredje af en toldforvalter og en kæmner og i fjerde generation af en jurist.

I »andet» er der her i anden generation en forpagter, i tredje en sproglærer og i fjerde generation en adjunkt og en politibetjent.

Hvis man igen går tilbage til tabel V fremgår det, at 100 % af første generations mandlige medlemmer er ansat ved geværfremstilling, hvilket ikke er mærkeligt, da de alle var indkaldt til at arbejde på geværfabrikken. I anden generation er 45 % af mandspersonerne beskæftiget med geværfremstilling, og i tredje og fjerde generation er tallene henholdsvis 25 % og 6 %. Færre og færre af generationernes mandlige medlemmer beskæftiges ved geværfremstilling.

Det samme er dog ikke tilfældet med de indgiftede mænd. Fra 100 % i første generation, hvor alle er bøssemagere ved geværfabrikken, daler tallet som før i anden generation men er faktisk konstant i tredje og fjerde generation: I anden generation er 33 % af ægtemændene ansat ved geværfremstilling, i tredje og fjerde generation er tallene henholdsvis 20 % og 22 %. Hvor bemærkelsesværdigt dette er, er svært at sige. Man må dog her tage i betragtning, at for 47 % af de kvindelige familiemedlemmer i tredje generation er det ukendt, hvilken civilstand de har, og det samme gælder for 57 % af kvinderne i fjerde generation. Der må derfor ikke udledes for meget af den kendsgerning, at der i tredje og fjerde generation er henholdsvis 20 % og 22 % af de kendte indgiftede mænd, der er beskæftiget ved geværfabrikationen, da man må sætte et stort spørgsmålstegn ved, hvor repræsentativt antallet af indgiftede ægtemænd i tredje og fjerde generation kan være.

Vil man se på, hvordan tilknytningen til håndværksmiljøet omkring geværfabrikken var, må man kunne få et indtryk heraf ved i tabellerne V og VII at regne repræsentanterne i rubrikkerne »ansat ved geværfremstilling« og »beslægtede erhverv« som medlemmer af håndværkermiljøet. Tilknytningen måles så efter, om man vælger erhverv, der falder ind under de to rubrikker. Vælger man erhverv, der falder uden for disse, har man forladt det håndværksmæssige miljø. I første generation er der 100 % af de mandlige familiemedlemmer, der tilhører de to netop omtalte rubrikker i tabel V og VII. Tallene daler jævnt gennem generationerne: I anden generation er tallet 64 %, i tredje 36 % og i fjerde generation er der 16 % af generationernes mandlige familiemedlemmer, som gennem deres håndværk har haft en vis tilknytning til Kronborg Geværfabrik.

I fjerde generation er der fire mænd, der er bøssemagere. To af dem er indgiftede, medens de to andre, bøssemagersvend Carl Ludvig Clos og bøssemager August Severin Fleron, er familiemedlemmer. Den første forbliver i samme erhverv, som hans fader, farfader og oldefader havde. Anderledes er det med den anden. Hans fader og farfader var kirurgiske instrumentmagere i København, men hans oldefader var bøssemager. Af hans brødre var en hofskædder, en anden kleinsmedemester og en tredje fisker. I skiftet efter sin farfader Joseph Fleron er han anført som bøssemager i København[6]). Han har dog næppe fået sin uddannelse i Hellebæk, da han hverken er anført i til- eller afgangslisterne i kirkebogen for Hellebæk sogn. Ej heller optræder han i folketællingerne.

Den første af de indgiftede ægtemænd Daniel Christian Petersen er i 1860 gift med Thomine Sophie Fleron[7]). Hendes fader og en broder var murersvende, men hendes farfader og tre af hendes farbrødre var bøssemagere. En søster til netop omtalte Carl Ludvig Clos, Caroline Marie, indgår ægteskab med bøssemager Christian Anthon Hilde.

Selvom tabellerne V og VI synes at vise, at Carl Ludvig Clos og August Severin Fleron kunne tages som eksempel på en erhvervsmæssig stabilitet, hvor sønnerne gennem fire generationer går i deres fædres fodspor, er dette altså kun tilfældet med den førstnævnte.

Medens Caroline Marie Clos gennem sit ægteskab forbliver i samme erhvervsmæssige miljø, som hendes fader, farfader og oldefader tilhørte, kan dette kun delvis være gældende for Thomine Sophie Fleron ved hendes ægteskabsindgåelse.

Man må derfor tage de her anførte eksempler i betragtning, når man ser på tabellerne i dette afsnit.

Hidtil er kun mændenes erhverv behandlet i dette afsnit. Om kvindernes erhverv giver folketællingerne kun i tre tilfælde andre oplysninger end madmoder, husmoder eller husholderske. Ane Cathrine og Marie Elisabeth Clos (bilag III, nr. 7 og nr. 8) er begge i folketællingerne 1834 og 1840 anført

som sypiger. Den tredje oplysning stammer fra 1850-tællingen, hvor det om enken efter Noel Jacquet (bilag V, nr. 8) Ane Kirstine Thorgreen fortælles, at hun er vaskekone og enke.

Imidlertid findes der også et eksempel på, at der i kirkebogen ved vielser er andre erhvervsangivelser end tjenestepige. I kirkebogen for Hellebæk sogn oplyses det om pigen Pernille Bengtsdatter, der den 1.5.1836 bliver viet til skomagersvend Jacob Lambert Loua (bilag IV, I, nr. 14), at hun er væverpige.

Udover at alle kvinderne i de fire generationer faktisk har erhvervet: hjemmearbejdende husmoder, og der i anden generation er en vaskekone og i tredje to sypiger og en væverpige, synes der ikke at være påviselige forandringer i kvindernes erhverv. Desuden er det et spørgsmål, om ikke også de fire nævnte kvinder kommer ind under erhvervet hjemmearbejdende husmoder. Ane Kirstine Thorgreen er enke efter Noel Jacquet, og da han levede var hun i folketællingerne opført som husmoder eller madmoder. Ane Cathrine Clos dør den 22.1.1850, og i kirkebogen for Hellebæk sogn oplyses det, at hun var husholderske for en broder, bøssemagersvend Cornelius Clos, der, da hun ikke har andre levende brødre, må være Franz Cornelius Clos. Marie Elisabeth har åbenbart overtaget søsterens plads som husholderske, thi ved hendes død den 31.1.1859 giver kirkebogen for Hellebæk sogn de samme oplysninger: husholderske for broderen Cornelius Clos på Hellebæk. De to søstre har muligvis haft sygerningen som bibeskæftigelse. Det samme har måske været tilfældet med Pernille Bengtsdatters vævning, eller hun kan ved ægteskabsindgåelsen helt have forladt sit tidligere erhverv: I folketællingen 1840 er hun »talt« som Lambert Louas kone.

AFSLUTNING

I det forrige har jeg ud fra en undersøgelse af fem belgiske familier og deres efterkommeres omgangskreds, deres valg af ægtefælle, deres konfession og deres erhverv, søgt at belyse, hvordan en udenlandsk befolkningsgruppe og efterkommere af denne optages i det danske samfund.

Det siger sig selv, at det ikke er uden betydning for optagelsesprocessens start, at ikke alene udlændingene, men også den lokale befolkning må være interesseret i og motiveret for at processen kommer i gang.

Men hvad var det for en lokal befolkning, der fandtes i Hellebæk, da belgierne kom dertil? Dette spørgsmål kræver en længere forklaring. Generalkrigskommissær von Platen, der i begyndelsen af 1700-årene havde anlagt geværfabrikken, indforskrev tyske arbejdere, der sammen med deres familier blev bosat i Hellebæk. I 1764 skriver Pontoppidan i Danske Atlas, at »bemelte colonie af tydske familier haver nu formeeret sig og udbredet sig saaledes, at dens samlede huse udgiøre en liden bye af 3 til 400 arbeydere«[1]).

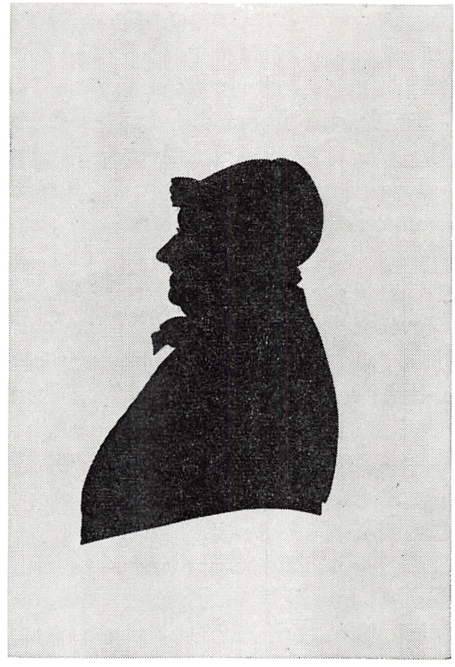

Familietraditionen i familien Ransy fortæller, at denne silhuet forestiller Diderikke Kurzhals, der var Jacob Ransys hustru (bilag I, nr. 3). (Privateje).

Ser man på folketællingen 1787, er der dette år talt 392 personer i Hellebæk, og at dømme ud fra navnene er flere af dem efterkommere af tyskerne, som von Platen indforskrev[2]). Belgierne kom til Hellebæk mellem 1764 og 1787, så man kan næppe sige, at de bosatte sig i et rent dansk miljø, da dette ganske givet har haft et tysk islæt, der uden tvivl har haft betydning for integrationens – optagelsesprocessens – start.

Det er påfaldende, at det første nationalt blandede ægteskab bliver indgået mellem Jacob Ransy og Diderikke Kurzhals. Han er belgier og hun er højst sandsynlig efterkommer af de indforskrevne tyskere. Også i anden generation er der ægtepar, hvor den ene er »belgier« og den anden synes at være »tysker«: De to søstre Sophie og Marie Ransy bliver gift med henholdsvis D. C. F. Schulz og Carl Chr. G. Schulz, og man kan også nævne ægteparrene Marie Loua og J. Wurtz, Jakob Loua og Caroline Kurlmanz, samt Ane Loua og Jakob Vallentin. Ser man på oversigten over ægteparrene i første og anden generation, kunne det se ud til, at man ved valg af ægtefælle er gået gradvis frem. Først har man holdt sig til personer af samme nationale afstamning som en selv, dernæst er man gået over til også at vælge »tyskere« og endelig vælger man også danskere. Selvom en sådan udtalelse kun kan bygges på de dårlige oplysninger, som efternavnene giver om national oprindelse, kan den dog næppe afvises.

Man kunne også tænke sig, at den tyske Sct. Maria kirke i Helsingør havde betydning ved skiftet fra den katolske tro til den lutheranske. Det

havde den imidlertid næppe. Som nævnt blev kapellet på Hellebækgård indviet i 1786, og inden da var det af de her behandlede belgiere kun Jacob Ransy, der havde søgt Sct. Maria kirken: Selv var han viet her, og de af hans og Diderikke Kurzhals' børn, der var født før 1786, var døbt i den. Efter indvielsen af kapellet har ingen fra Hellebæk – hvis man skal dømme ud fra kirkebøgerne for Sct. Maria kirke – søgt den tyske kirke i Helsingør.

Selvom det tyske islæt i den lokale befolkning i Hellebæk tilsyneladende har haft betydning for optagelsesprocessen, kan det nok ikke udelukkes, at belgiernes ankomst har medført en del problemer. Belgierne var indkaldt på grund af deres håndværksmæssige kvalifikationer, og man kunne vente, at der skulle opstå uoverensstemmelser mellem de håndværkere, der i forvejen var på fabrikken, og de nye, der faktisk kom hertil for at redde den. Sproglige problemer har der sikkert også været. Belgierne kom fra den fransktalende del af Belgien, og de måtte lære det lokale sprog, inden de kunne begynde at blande sig med Hellebæk-boerne. Pontoppidan skriver i Danske Atlas i 1764, at tyskerne »ere nu i deres børn naturaliserte«[3]), hvormed han bl. a. må mene, at de taler dansk. Overlærer Westengaard-Hildinge, Hellebæk, har fortalt, at der i kapellet på Hellebækgård blev holdt gudstjeneste både på dansk og på tysk. Hvilket af disse to sprog, der har været fremherskende, da belgierne kom, er vanskeligt at sige, men at dømme ud fra omgangskredsen i anden generation har både belgiere og ikke-belgiere kunnet forstå hinanden.

Imidlertid var sproget ikke det eneste, som udskilte belgierne fra den lokale befolkning. De gik formentlig også anderledes klædt, og de indrettede næppe heller deres hjem på samme måde, som danskerne gjorde. Skifteprotokollerne skulle kunne give oplysninger herom, men desværre findes der først skifter efter afdøde belgiere omkring 1815, altså 30–40 år efter de er kommet til landet, og der kan næppe påvises særlige belgiske træk i hverken beklædning eller møblement. For det første er der kun skifter efter få af de personer, der repræsenterer første generation, for det andet er de i skifterne opførte genstande, som de afdøde har efterladt, nævnt ved deres danske betegnelse, der ikke fortæller, om der er tale om en belgisk eller dansk genstand. Endelig kan de genstande, som belgierne evt. har medbragt til Danmark, let være slidt op i løbet af 30–40 år. Dette vil i hvert tilfælde gælde for beklædningsgenstande.

Lad os til sidst følge optagelsesprocessens udvikling. Færre og færre af mændene er gennem de fire generationer beskæftiget ved geværfremstilling. Det samme er tilfældet, hvis man ser på, hvor mange af generationernes mandlige medlemmer, der kan betragtes som tilhørende håndværkermiljøet omkring geværfremstilling. Carl Ludvig Clos og hans søster Caroline Marie Clos er de eneste af fjerde generations medlemmer, der kan tages som eksempler på, at man gennem de fire her behandlede generationer havde

holdt en håndværkermæssig familietradition. Da jeg ikke kan belyse, om de erhvervsmæssige forandringer, der sker mellem første, anden, tredje og fjerde generation, er forskellige fra den evt. erhvervsmobilitet, der i samme tidsrum sker blandt ikke-belgiere, er det vanskeligt at afgøre, hvilken betydning et evt. tilhørsforhold til håndværkermiljøet på geværfabrikken har haft på optagelsesprocessen. Dog må man nok sige, at en erhvervsmæssig stabilitet ikke har virket fremmende på optagelsesprocessen: Ser man på familien Clos (bilag III) har alle mænd af denne families tre første generationer været ansat ved geværfabrikken, og selvom Ludvig Joseph Clos i anden generation indgår nationalt blandet ægteskab med Caroline Elskegud Brodersen (se bilag III, nr. 3) er det dog i denne families tredje generation man finder de tre søskende Franz, Ane og Marie Clos, der som de eneste i Hellebæk er katolikker.

Erhvervsmæssigt er belgierne allerede ved ankomsten optaget i det lokale samfund i Hellebæk, men deres omgangskreds består dog for $^2/_3$ vedkommende af belgiere, og de er næsten alle katolikker. Mellem de to første generationer sker der imidlertid store forandringer. Kun ca. $^1/_3$ af repræsentanterne for anden generation bekender sig til den katolske tro. Føromtalte reskript, der påbød, at børn af ægteskaber mellem en lutheraner og en katolik skulle opdrages i den lutherske tro, blev overholdt, og der findes endda eksempler på, at man frivilligt har forladt den katolske tro. Ca. $^2/_3$ af omgangskredsen for anden generation er ikke-belgiere. I tredje generation kan man stort set sige, at optagelsesprocessen er fuldbyrdet. De belgiere, der er i omgangskredsen, er næsten alle familiemedlemmer, og ca. $^4/_5$ af den er ikke-belgiere. Der er dog stadigvæk nogle i denne generation, der er katolikker. Franz Mattias Clos' børn (se bilag III, nr. 5–8), der alle boede i Hellebæk, var nogle af dem. De døde imidlertid alle ugifte, og ingen af dem havde børn, der ville få »optagelsesmæssige« vanskeligheder ved at tilhøre den romersk-katolske kirke. De katolske Fleron'er i København havde næppe heller sådanne problemer. Dels kunne optagelsesprocessen foregå blandt danskere, der tilhørte den romersk-katolske menighed dér, og dels kom religionsfriheden ved grundloven 1849. Med denne bortfaldt bestemmelserne i reskriptet af 2.6.1779, og luthersk-katolske ægtepar kunne frit vælge om deres børn skulle opdrages i den lutherske eller den katolske tro. Fra 1849 kan efterkommerne af de indvandrede belgiere regnes for fuldstændigt optaget i det danske samfund, thi med religionsfriheden bortfalder det sidste kriterium for at betragte dem som ikke-danskere.

BILAG I

Familien Ransy

Ransy'erne kom formentlig til Danmark i 1775: I flg. et pas (se fig. 2) udstedt på fransk den 17. august 1775, har Petronelle Leberge, hendes to

D. C. F. Schulz, inspektør hos grev Schimmelmann, og hustru Sophie f. Ransy (se bilag I, nr. 13). (Privateje).

sønner Gille og Jacob Ransy, samt datteren Elisabeth Ransy af myndighederne i Liège fået tilladelse til at rejse fra byen. I 1779 er Jacob Ransy nævnt blandt de håndværkere, der dette år er opført i en balance over geværfabrikken[1]), men allerede året før optræder endnu en Ransy. Af en seddel i et sluttet skifte fra Hellebæk fremgår det, at en svend ved geværfabrikken har 10 rigsdaler til gode: »... denne min fordring og mit tilgodehavende er mester Etienne Malherbe og mester Touissant Ransi vidner på«. Seddelen er underskrevet af de to vidner den 10. december 1778[2]). Af skiftet efter Touissant Ransy[3]) fremgår det, at han dør ugift og barnløs, hvorfor hans søskende og søskendebørn bliver arvinger efter ham. Han er broder til Gille, Jacob og Elisabeth, men der er endnu to søstre: Martine og Petronelle. Ved skiftet foreligger et brev fra Gille[4]), der nu er ansat ved en geværfabrik ved Spandau i Preussen. Han oplyser i brevet, at hans to søstre, Martine og Petronelle, begge fra Liège, er døde, og selv afslår han at modtage nogen arv fra sin broder. Hvornår Gille er rejst til Preussen vides ikke. Senest er han nævnt som fadder til sin broder Jacobs datter, der blev døbt i Sct. Maria kirke i Helsingør den 25. juni 1786. Efter Touissant Ransys død er der tilbage i Danmark kun to af Petronelle Leberges seks børn: Det er Jacob og Elisabeth.

Første slægtled

1a Pierre Jacob Ransy, kommer ikke til Danmark. – G.m. Petronelle Leberge, der rejser til Danmark sammen med sine børn. – 3 sønner, 3 døtre:

Andet slægtled

2a Touissant Ransy, f. omkring 1746, død 7.9.1816. – Mester ved Hellebæk geværfabrik. – Ugift.

3b Jacob Ransy, f. omkring 1755, død 21.6.1815. – Bøssemagermester ved Hellebæk geværfabrik. – G.m. Diderikke Kurzhals (f. 17.8.1757, død 31.7.1831) – 5 sønner, 5 døtre: Tredje slægtled I, nr. 8–17.

4c (Marie) Elisabeth Ransy, f. omkring 1759. – G.m. Wilhelm Loua. (Se efterslægtstavle over familien Loua).

5d Gille Ransy, f. omkring 1775. – Mester ved geværfabrikken i Spandau.

6e Martine Ransy. – Bor i Lüttich (Liège) og kommer ikke til Danmark.

7f Petronelle Ransy. – Bor i Lüttich (Liège) og kommer ikke til Danmark.

Tredje slægtled

I

Børn af andet slægtled nr. 3

8a Petronelle Ransy, f. 24.9.1781.

9b Jakob Ransy, f. 22.12.1782, død 18.4.1786.

10c Catrina Petronelle Ransy, f. 31.10.1784, død 9.11.1859. – G.m. Noelle Malherbe, smedemester ved Hellebæk geværfabrik (død 10.7.1852) – 1 søn, 1 datter: Fjerde slægtled I, nr. 18–19.

11d Marie Elisabeth Ransy, f. 15.6.1786. – G.m. Carl Chr. Georg Schulz, spinderiforstander. – 6 sønner, 1 datter: Fjerde slægtled II, nr. 20–26.

12e Marie Jacobine Ransy, f. 11.3.1788, død 21.5.1797.

13f Sophie Frederikke Ransy, f. 7.10.1789, død 27.9.1877. – G.m. D. C. F. Schulz, inspektør ved Hellebæk geværfabrik (død 22.11.1836). – 2 sønner, 3 døtre: Fjerde slægtled III, nr. 27–31.

14g Jacob Ransy, f. 13.11.1791. – Rejst til Rendsborg.

15h Touissant Ransy, f. 20.11.1793, død 16.1.1794.

16i Jørgen Ransy, f. 20.11.1793, død 20.2.1795.

17j Jørgen Ransy, f. 1.12.1795, død 26.7.1867. – Fabrikskontrollør ved Hellebæk geværfabrik. – G.m. Lene Delcomyn (f. 1793, død 30.5.1828). – 3 sønner, 2 døtre: Fjerde slægtled IV, nr. 32–36.

Fjerde slægtled

I

Børn af tredje slægtled I nr. 10

18a Stephanine Diderikke Malherbe, f. 31.12.1812. – G.m. Peter Jensen, bøssemagersvend ved Hellebæk geværfabrik.

19b Stephanus Malherbe, f. 22.12.1814.

II

Børn af tredje slægtled I nr. 11

20a Gottfried Jacob Frederik Schulz, f. 13.12.1812, død 22.3.1815.
21b Edvard Julius Schulz, f. 8.5.1814.
22c Gottfried Frederik Schulz, f. 31.10.1816, død 4.11.1816.
23d Carl Theodor Schulz, f. 28.3.1818.
24e Charlotte Louise Schulz, f. 3.9.1820.
25f Rudolph Ferdinand Schulz, f. 15.11.1822.
26g Adolph Guido Schulz, f. 17.8.1825.

III

Børn af tredje slægtled I nr. 13

27a Caroline Schulz, f. 3.3.1811. – G.m. Magnus Chr. de Linde. – 1 søn, 1 datter: Femte slægtled I nr. 37–38.
28b Charlotte Louise Schulz, f. 17.3.1813, død 30.12.1819.
29c Ferdinand Schulz, f. 24.5.1815. – 1 søn: Femte slægtled II nr. 39.
30d Juliane Aurore Schulz, f. 3.5.1817, død 13.6.1834.
31e August Schulz. – 1 datter: Femte slægtled III nr. 40.

IV

Børn af tredje slægtled I nr. 17

32a Diderikke Jakobine Ransy, f. 28.10.1821, død 20.7.1902.
33b Henriette Conradine Ransy, f. 15.2.1823, død 5.7.1826.
34c Georg Theodor Ransy, f. 8.6.1824, død 15.12.1906. – Bøssemager. – G.m. Anna Henriette Møller (f. 24.11.1849, død 3.2.1886) 13.5.1855. – 1 datter: Femte slægtled IV nr. 41.
35d Christian Conrad Ransy, f. 27.5.1828, død 26.4.1900. – Buntmager.
36e Carl Henrik Ransy, f. 27.5.1828, død 14.3.1878. – Viktualiehandler. – G.m. Hanssine Kirstine Sørensen (f. 22.9.1838, død 24.2.1916). – 2 sønner, 2 døtre: Femte slægtled V nr. 42–45.

Femte slægtled

I

Børn af fjerde slægtled III nr. 27

37a Marie Frederikke Linde, f. 17.2.1838. – G.m. M. Qvistgaard Muusmann, adjunkt, 9.8.1856.
38b Christian Frederik Linde, f. 7.1.1840, kancellist. – G.m. Ottilia Christina de Saint Aubain (f. 2.4.1840) 29.11.1869. – 2 døtre: Sjette slægtled I nr. 46–47.

II

Barn af fjerde slægtled III nr. 29

39a Ernst Georg Schulz, f. 10.3.1863. – Bor i Sverig.

III

Barn af fjerde slægtled III nr. 31

40a Sophie Schulz.

IV

Barn af fjerde slægtled IV nr. 34

41a Helene Christine Møller, f. 27.10.1862, død 3.6.1935.

V

Børn af fjerde slægtled IV nr. 36

42a Jørgen Ransy, f. 16.6.1868, død 30.9.1870.

43b Elisa Ransy, f. 20.7.1871, død 7.4.1872.

44c Jørgen Ransy, f. 5.1.1873. – G.m. Martha Frederikke Elisa Bauder (1. ægteskab). – G.m. Else Margrethe Kirstine Møldrup (2. ægteskab).

45d Elisa Ransy, f. 15.5.1875, død 21.12.1893.

Sjette slægtled

I

Børn af femte slægtled I nr. 38

46a Sophie Christine Linde, f. 15.2.1871.

47b Jutta Maria Linde, f. 3.8.1873.

BILAG II *Familien Fleron*

I folketællingen 1787 findes de første oplysninger om familien Fleron. Husfaderen, bøssemager Barnad Fleron, er gift med Leonore, og de har 6 børn: Thomas Fleron, 22 år, Henri Sernai, 19 år, Jean Joseph, 13 år, Barnabe, 11 år, Marie Yda, 21 år og Marie Barbe, 15 år. At denne familie kommer fra Belgien ses af en gravsten (se fig. 1), der i dag står på Hellebæk kirkegård. Sammenholder man indskriften på gravstenen og folketællingen 1787, ser man, at den trettenårige Jean Joseph er den eneste af Barnad Flerons sønner, der kan være gift med Marie Elisabeth Loua: Thomas bliver gift med Elisabeth de Moulin, Henri Sernai med Sophia Frederikke Negle og Barnabe med Maria Catarina Jacquet. Hvornår familien Fleron er kommet til Hellebæk vides ikke. Det kan kun konstateres, at familien boede der i 1787, og at den tidligere har boet i Huus i Belgien.

Første slægtled

1a Barnad Fleron, f. omkring 1742. – Bøssemager ved Hellebæk geværfabrik. – G.m. Leonore (f. omkring 1742). – 4 sønner, 2 døtre:

Andet slægtled

2a Thomas Fleron, f. omkring 1765. – Bøssemagermester ved Hellebæk geværfabrik. – G.m. Elisabeth de Moulin. – 9 sønner, 2 døtre: Tredje slægtled I nr. 8–18.

3b Marie Yda Fleron, f. 1766.

4c Henri Sernai Fleron, f. omkring 1768, død august 1839. – Regimentsbøssemager. – G.m. Sophie Frederikke Negle 19.2.1797. – 2 sønner, 3 døtre: Tredje slægtled II nr. 19–23.

5d Marie Barbe Fleron, f. 1772.

6e Joseph Fleron, f. 19.9.1773, død 12.2.1857. – Bøssemagermester ved Hellebæk geværfabrik. – G.m. Maria Elisabeth Loua (f. 23.7.1783, død 30.11.1863). – 5 sønner, 4 døtre: Tredje slægtled III nr. 24–31.

7f Barnabe Fleron, f. omkring 1776. – Kirurgisk instrumentmager. – G.m. Marie Catarina Jacquet 22.5.1825. – 1 datter: Tredje slægtled IV nr. 32.

Tredje slægtled

I

Børn af andet slægtled nr. 2

8a Barnad Fleron, f. omkring 1797. – Bøssemagersvend. – G.m. Inger Cicilie Stibolt. – 2 sønner: Fjerde slægtled I nr. 33–34.

9b Nicolai Fleron, f. omkring 1800.

10c Christian Fleron, f. 5.4.1808. – Bøssemager. – G.m. Elisabeth Hultin. – 2 sønner: Fjerde slægtled II nr. 35–36.

11d Thomas Fleron, f. 1810, død 31.7.1872. – Murersvend. – G.m. (1. ægteskab) Maren Kirstine Larsdatter (død 19.4.1861). – 3 sønner, 4 døtre: Fjerde slægtled III nr. 37–43. (2. ægteskab) Ane Catrine Larsdatter.

12e Eleonore Fleron, f. 1812.

13f Servo Fleron, f. 1814, død 25.2.1817.

14g Ludvig Fleron, f. 17.4.1816, død 7.7.1832.

15h Jean Fleron, f. 1818, død 9.5.1827.

16i Hendrik Fleron, f. 21.3.1822, død 1847.

17j Alexander Fleron, f. 7.10.1824. – Bøssemagermester. – G.m. Louise Elisabeth. – 1 søn: Fjerde slægtled IV nr. 44.

18k Marie Fleron.

II

Børn af andet slægtled nr. 4

19a Petrus Barnabas Fleron, f. 24.5.1799.

20b Anna Sophia Fleron, f. 1800. – G.m. Schiött, toldforvalter. – 1 søn: Fjerde slægtled V nr. 45.

21c Louisa Augusta Fleron, f. 11.8.1802, død december 1857.

22d Marie Catrine Fleron. – G.m. Lannes, sproglærer. – Senere skilt.

23e Henricus Barnabas Fleron. – Bøssemager. – G.m. (1. ægteskab) Maren Nielsdatter. – 1 søn, 1 datter: Fjerde slægtled VI nr. 46–47. (2. ægteskab) Marie Wilhelmine Jespersen. – 2 sønner, 1 datter: Fjerde slægtled VI nr. 46–50.

III

Børn af andet slægtled nr. 6

24f Joseph Fleron, f. 24.12.1807, død 1868. – Bøssemager. – G.m. Caroline Wissenbach (f. 22.4.1809) 1837.

25g Henri Servan Fleron, f. 25.4.1809. – Bøssemagermester. – G.m. Christiane Møller (f. omkring 1816).

26h Ludvig Fleron, f. 3.10.1812, død maj 1867. – Hofskrædder. – G.m. Agnes Ahlmann. – 1 søn, 5 døtre: Fjerde slægtled VII nr. 51–55.

27i Catrine Fleron, f. omkrng 1815. – G.m. Neergaard, snedker.

28j Marie Theresia Fleron, f. 1818.

29k Anthon Fleron, f. 15.1.1822. – Bagermester. – G.m. Josephine Herfurth (Fjerde slægtled VIII nr. 57).

30l Elisabeth Fleron. – G.m. J. F. Herfurth, krigsassessor, underprobermester (f. 1790, død 27.1.1870) 18.8.1826. – 2 sønner, 2 døtre: Fjerde slægtled VIII nr. 56–59.

31m Wilhelm Fleron. – Kirurgisk instrumentmager. – G.m. Margarethe Josepha Fleron (Tredje slægtled IV nr. 32). – 5 sønner, 2 døtre: Femte slægtled IX nr. 60–66.

IV

Barn af andet slægtled nr. 7

32a Margaretha Josepha Fleron. – G.m. Wilhelm Fleron (Tredje slægtled III nr. 31).

Fjerde slægtled

I

Børn af tredje slægtled I nr. 8

33a Barnabi Servo Fleron, f. 9.9.1816, død 4.7.1817.

34b Ludvig Joseph Fleron, f. 31.1.1818, død 8.8.1818.

II

Børn af andet slægtled I nr. 10

35a Christian Frederik Nicolai Fleron, f. 6.2.1834.

36b August Theodor Fleron, f. 22.1.1846.

III

Børn af tredje slægtled I nr. 11

37a Thomine Sophie Fleron, f. 7.3.1834. – G.m. Daniel Pedersen, bøssemagersvend.

38b Louise Elisabeth Fleron, f. 23.3.1837. – G.m. Thorvald Jacobsen, skibstømrer. – 1 søn: Femte slægtled I nr. 67.

39c Ludvig Frederik Fleron, f. 30.10.1839. – Murersvend.

40d Franz Ferdinand Fleron, f. 13.3.1842, død 30.11.1850.

41e Theodor Georg Fleron, f. 3.10.1844, død 30.11.1850.

42f Josephine Wilhelmine Fleron, f. 4.9.1847.

43g Franzine Georgine Fleron, f. 8.1.1851.

IV

Barn af tredje slægtled I nr. 17

44a Emil Thomas Fleron, f. 24.6.1857. – Fuldmægtig. – G.m. Ane Dagmar Schæffer.

V

Barn af tredje slægtled II nr. 20

45a August Schiött. – Portrætmaler.

VI

Børn af tredje slægtled II nr. 23

46a Clausine Emilie Fleron, f. 23.4.1824.

47b Carl Gustav Fleron, f. 23.1.1826. – Jungmand.

48a Clausine Wilhelmine Fleron, f. 15.3.1836.

49b Harald Waldemar August Fleron, f. 3.4.1841.

50d Servan Frederik Louis Fleron, f. 28.10.1843. – Kleinsmedesvend.

VII

Børn af tredje slægtled III nr. 26

51a Louis Joseph Fleron, f. 2.8.1844, død 2.12.1929. – Jurist.– G.m. Anna Sophie Fleron 13.10.1875.

52b Josepha Fleron, f. 7.3.1848, død 4.7.1923. – G.m. Camillus Nyrop, jurist.

53c Louisa Fleron.

54d Doris Fleron.

55e Agnes Fleron.

Fjerde slægtled

VIII

Børn af tredje slægtled III nr. 30

56a Joh. Frederik Herfurth, f. 17.12.1826. – Probermester. – G.m. Johanne Sophie Flaman.

57b Josephine Herfurth, f. 16.6.1829. – G.m. Anthon Fleron (Tredje slægtled III nr. 29).

58c Ida Herfurth, f. 30.3.1834, død 26.3.1873. – G.m. Ferdinand Amon Fleron, hofskrædder (Fjerde slægtled IX nr. 63).

59d Edvard Herfurth, f. 10.1.1841.

IX

Børn af tredje slægtled III nr. 31

60a Wilhelmine Barnabine Fleron, f. 14.1.1825. – G.m. Falster, skomagermester, 9.7.1859.

61b Joseph Ludvig Fleron, f. 10.3.1826. – Kleinsmedemester. – G.m. (1. ægteskab) Elise Kirstine Schelin 7.11.1857. – 4 sønner, 2 døtre: Femte slægtled II nr. 68–73. – (2. ægteskab) Camilla Melbye.

62c August Severin Fleron, f. 6.8.1827. – Bøssemager.

63d Ferdinand Amon Fleron, f. 25.1.1829. – Hofskrædder. – G.m. Ida

Herfurth (Fjerde slægtled VIII nr. 58c). – 3 sønner: Femte slægtled III nr. 74–76.

64e Theodor Harald Servo Fleron, f. 13.8.1831. – Fisker. – G.m. Maria Jacobine Gislason. – 1 søn, 1 datter: Femte slægtled IV nr. 77–78.

65f Marie Elisabeth Josepha Fleron, f. 4.9.1833. – G.m. Lauritzen, politibetjent.

66g Wilhelm Fleron, f. 11.5.1835.

Femte slægtled

I

Barn af fjerde slægtled III nr. 38

67a Valdemar Frederik Ferdinand Fleron Jacobsen.

II

Børn af fjerde slægtled IX nr. 61

68a Wilhelm Ludvig Fleron, f. 17.9.1858.

69b Elise Wilhelmine Josepha Fleron, f. 15.10.1860.

70c Eleonora Dorothea Louise Fleron, f. 8.11.1862.

71d Louis Ferdinand Theodor Fleron, f. 16.6.1864.

72e Carolus Theodorus Fleron, f. 28.9.1866.

73f Carolus Axel Fleron, f. 31.8.1868.

III

Børn af fjerde slægtled IX nr. 63

74a Ferdinand Fleron.

75b Axel Fleron.

76c Idon Fleron.

IV

Børn af femte slægtled IX nr. 64

77a Theodora Josepha Fleron, f. 31.1.1858.

78b Amanda Eleonore Thora Fleron, f. 2.5.1862.

BILAG III

Familien Clos

Af folketællingen 1787 får man faktisk de tidligste oplysninger om familien Clos: Løbsmed Franz Cornel Clos og hans kone Catarina Lautarge har to sønner: Franz Mattias Clos og Ludvig Joseph Clos. I 1801 er Franz Cornel Clos opført i folketællingen som Cornelius Clos, og det kan være ham, der hos Thalbitzer er nævnt som Cork Clos[1]), der også er løbsmed. Foruden de to sønner har Franz og Catarina også en datter, der er gift og bor i Liège[2]), hvilket taler for, at også denne familie er indvandret fra Belgien. Dette er sket før 1787, måske før 1779 hvis Franz Cornel Clos er identisk med Cork Clos.

Første slægtled

1a Franz Cornel Clos, f. omkring 1730, død 15.4.1813. – Mester ved Hellebæk geværfabrik. – G.m. Catarina Lautarge (f. omkring 1731). – Ægteparret indvandret til Danmark fra Belgien før 1787. – 2 sønner, 1 datter:

Andet slægtled

2a Franz Mattias Clos, f. omkring 1767. – Smedemester ved Hellebæk geværfabrik. – G.m. Elisabeth Malherbe (f. 27.12.1775, død 22.2.1828). – 2 sønner, 2 døtre: Tredje slægtled I nr. 5–8.

3b Ludvig Joseph Clos, f. omkring 1772, død 22.2.1800. – Mester ved Hellebæk geværfabrik. – G.m. Caroline Elskegud Brodersen. – 2 sønner: Tredje slægtled II nr. 9–10.

4c En datter, der er gift og bor i Liège i Belgien.

Tredje slægtled

I

Børn af andet slægtled nr. 2

5a Stephen Clos, f. omkring 1795.

6b Franz Cornelius Clos, f. omkring 1795, død 18.10.1872. – Bøssemager ved Hellebæk geværfabrik. – Ugift.

7c Ane Cathrine Clos, f. omkring 1800, død 22.1.1850. – Sypige. – Ugift.

8d Marie Lisbeth Clos, f. omkring 1802, død 31.1.1859. – Sypige. – Ugift.

II

Børn af andet slægtled nr. 3

9a Peter Clos, f. omkring 1795, død 16.11.1849. – Boremester ved Hellebæk geværfabrik. – G.m. Catrine Frederikke Hammer (død 25.1.1860) i 1818. – 3 sønner, 4 døtre: Fjerde slægtled I nr. 11–17.

10b Cornelius Clos, f. omkring 1796.

Fjerde slægtled

I

Børn af tredje slægtled II nr. 9

11a Carl Ludvig Clos, f. 31.1.1818, død 3.4.1818.

12b Carl Ludvig Clos, f. 16.7.1819, død 12.6.1885.

13c Caroline Marie Clos, f. 10.6.1822. – G.m. Christian Anthon Hilde, bøssemager ved Hellebæk geværfabrik, 6.12.1848.

14d Peter Joseph Clos, f. 11.8.1825. – Buntmager i Lund.

15e Wilhelmine Clos, f. 17.9.1828, død 30.11.1849.

16f Charlotte Ernstine Clos, f. 24.9.1830, død 8.12.1849.

17g Louisa Auguste Clos, f. 29.5.1833.

BILAG IV

Familien Loua

I den gennemgåede litteratur eller i gennemgåede arkivalier er jeg ikke stødt på oplysninger, der har kunnet belyse familien Louas forbindelser med Belgien, men den kendsgerning, at deres omgangskreds består af de øvrige indvandrede og at de bekender sig til den romersk-katolske kirke synes at dokumentere, at også denne familie hører til de indvandrede bøssemagere. Den tidligste oplysning om Loua'erne haves, da Wilhelm Louas og Elisabeth Ransys første søn bliver født i Helsingør den 28.3.1779[1]), så på dette tidspunkt er de altså i landet. Som fadder er nævnt Laurentius Loua og som gudmoder Petronelle Ransy.

Foruden Wilhelm Loua findes der i folketællingen 1787 oplysninger om endnu to Loua'er: Marie Loua, der er gift med Nicolai de Moulin, og Margrethe Loua, der er gift med Lambert Jacquet. Det er en behagelig tanke, at den ovenfor som fadder nævnte Laurentius Loua er far til Wilhelm, Marie og Margrethe, men dette er der intet, der kan bevise.

Første slægtled

1a Marie Loua, f. omkring 1741. – G.m. Nicolai de Moulin, bøssemager. – 1 datter: Andet slægtled I nr. 4.

2b Margrethe Loua, f. omkring 1743, død 11.12.1815. – G.m. Lambert Jacquet (f. omkring 1753, død 6.2.1844). (Se under familien Jacquet, bilag V, første slægtled nr. 1).

3c Wilhelm Loua, f. omkring 1750, død 2.6.1826. – Løbbereder. – G.m. (Marie) Elisabeth Ransy, f. omkring 1759. – 4 sønner, 4 døtre: Andet slægtled II nr. 5–12.

Andet slægtled

I

Barn af første slægtled nr. 1

4a Elisabeth de Moulin, f. omkring 1778. – G.m. Thomas Fleron, bøssemagermester. (Se familien Fleron, bilag II, andet slægtled nr. 2).

II

Børn af første slægtled nr. 3

5a Lorenz Loua, f. 28.3.1779. – Bøssemagersvend. – G.m. Lambertine Torsquenet (f. omkring 1782, død 30.11.1840). – 5 sønner, 1 datter: Tredje slægtled I nr. 13–18.

6b Jacob Loua, f. omkring 1781. – Svend ved Hellebæk geværfabrik. – G.m. Caroline Kurlmanz 31.3.1815. – 1 søn, 1 datter: Tredje slægtled II nr. 19–20.

7c Elisabeth Loua, f. omkring 1783. – G.m. Joseph Fleron, bøssemagermester. (Se familien Fleron, bilag II, andet slægtled nr. 6).

8d Petronille Loua, f. omkring 1785, død 2.7.1857. – G.m. Jens Jørgensen, forpagter. – 3 sønner, 2 døtre: Tredje slægtled III nr. 21–25.

9e Ludvig Loua, f. omkring 1790, død 9.10.1839. – Løbberedermester. – G.m. Ane Olsdatter (død 8.10.1840). – 3 sønner, 4 døtre: Tredje slægtled IV nr. 26–32.

10f Ane Loua, f. omkring 1792, død 12.11.1868. – G.m. Jacob Vallentin (død 1852), bøssemagermester, 5.5.1819. – 4 sønner, 2 døtre: Tredje slægtled V nr. 33–38.

11g Wilhelm Loua, f. 1795.

12h Maria Loua, død 14.8.1828. – G.m. J. Wurtz (død 20.7.1836), smedemester på Hellebæk geværfabrik, 24.6.1813. – 3 sønner, 3 døtre: Tredje slægtled VI nr. 39–44.

Tredje slægtled

I

Børn af andet slægtled I nr. 5

13a Wilhelm Loua, f. 6.6.1806, død 19.1.1876.

14b Jakob Loua, f. 2.2.1808. – Skomagersvend . – G.m. Pernille Bengtsdatter, væverpige. – 1 søn, 2 døtre: Fjerde slægtled I nr. 45–47.

15c Ludvig Loua, f. 14.11.1811. – Bøssemagersvend. – G.m. Ane Marie Lisbeth Larsen. – 1 søn, 5 døtre: Fjerde slægtled II nr. 48–53.

16d Joseph Loua, f. 1816. – Bøssemagersvend. – G.m. Hanne Herzlein, (f. 1815).

17c Lorenz Loua, f. 9.3.1819.

18d Marie Loua, f. 23.12.1821.

II

Børn af andet slægtled II nr. 6

19a Marie Loua.

20b Jakob Loua.

III

Børn af andet slægtled II nr. 8

21a Anthon Jensen, f. 1808. – Skrædder.

22b Marie Elisabeth Jensen. – G.m. Madsen, tømmersvend.

23c Jens Jørgen Wilhelm Jensen. – Inderste. – G.m. Birthe Sophie Jensdatter. 1 søn: Fjerde slægtled III nr. 54.

24d Christian Frederik Jensen, f. 1824. – Tjenestekarl.

25e Therese Emilie Jensen, f. 1826. – G.m. P. Jørgensen, tømmersvend.

IV

Børn af andet slægtled II nr. 9

26a Anthon Wilhelm Loua, f. 2.2.1821, død 17.11.1840.

27b Marie Elisabeth Loua, f. 12.2.1823.

28c Ludvig Wilhelm Loua, f. 11.4.1825.

29d Christian Hieronymus Loua, f. 14.2.1828. – Skræddermester.
30e Wilhelmine Loua, f. 4.8.1830.
31f Ane Theresia Loua, f. 21.6.1833.
32g Julie Loua, f. 1.9.1834.

V

Børn af andet slægtled I nr. 10

33a Wilhelm Anthon Vallentin, f. 29.7.1819. – Arbejdsmand.
34b Johan Henrik Vallentin, f. 21.12.1821. – Blikkenslager.
35c Maria Anthonina Vallentin, f. 1824. – G.m. Ole Christensen (f. 1814) 14.2.1843. – 1 søn, 3 døtre: Fjerde slægtled IV nr. 55–58.
36d Emmanuel Chr. Vallentin, f. 12.9.1826. – Værkstedsforstander.
37e Frederik Ferdinand Vallentin, f. 1.1.1831. – Fabrikskontrollør. – G.m. Louise Marie Nielsen 22.7.1862.
38f Franzine Sophie Vallentin, f. 8.6.1832.

VI

Børn af andet slægtled II nr. 12

39a Carl Frederik Wilhelm Wurtz, f. 6.8.1814. – Kleinsmedesvend.
40b Johan Hendrik Wurtz, f. 1.11.1816.
41c Johannes Henriksen Wurtz, f. 12.12.1819, død 10.5.1820.
42d Marie Elisabeth Wurtz, f. 21.3.1827, død 26.3.1827.
43e Marie Theresie Wurtz, f. 13.8.1828.
44f Johanne Marie Wurtz, f. 13.4.1831, død 17.4.1831.

Fjerde slægtled

I

Børn af tredje slægtled I nr. 14

45a Christian Wilhelm Loua, f. 31.8.1837, død 10.12.1880. – Murersvend. – G.m.Gunhild Christine Jensen (f. 29.12.1842). – 2 døtre: Femte slægtled I nr. 59–60.
46b Eline Josephine Loua, f. 3.3.1840.
47c Laurence Diderikke Loua, f. 29.12.1842.

II

Børn af tredje slægtled I nr. 15

48a Emma Claudine Loua, f. 2.3.1839.
49b Josephine Camilla Loua, f. 3.4.1842.
50c Nathalie Theodora Loua, f. 15.3.1845.
51d William Theodor Loua, f. 23.11.1847.
52e Laura Wilhelmine Loua, f. 21.12.1850.
53f Anna Louisa Loua, f. 9.12.1853.

III

Barn af tredje slægtled III nr. 23

54a Jens Peter Jørgensen.

IV

Børn af tredje slægtled V nr. 35

55a Christen Emil Christensen, f. omkring 1843. – Handelsbetjent.
56b Marie Josephine Christensen, f. 1849.
57c Louisa Augusta Christensen, f. 1850.
58d Oline Jakobine Christensen, f. omkring 1852.

Femte slægtled

I

Børn af fjerde slægtled I nr. 45

59a Petronille Svendine Loua, f. 8.11.1872.
60b Elise Wilhelmine Loua, f. 26.2.1875.

BILAG V

Familien Jacquet

Lambert Jacquet er ansat ved geværfabrikken allerede i 1779[1]), og i 1787 har han med Margrethe Loua to sønner, Lambert og Noel[2]). Begge sønner rejser omkring 1808 til Rusland, og de tilhører formentlig den gruppe arbejdere, der blev afskediget fra fabrikken før 1810. En del af disse arbejdere emigrerede til Rusland, hvor de blev ansat ved en netop oprettet geværfabrik[3]).

I flg. kirkebogen for Tikøb sogn er i 1804 »ungkarl og bøssemager Noel Jacquet og jomfru Birgitte Catrine Jespersen« blevet trolovet. Her kan næppe være tale om andre end Lambert Jacquets søn, da der på geværfabrikken på dette tidspunkt ikke lever andre med dette navn, og som har så høj en alder, at vedkommende kunne tænke sig at trolove sig.

I folketællingen 1801 optræder endnu en Jacquet: Henri Jacquet, 44 år, bøssemagersvend. Han er gift med Ane Petronille Bohmann, der er 36 år gammel. Ægteparret har fem børn, og det ældste er 15 år gammel og altså født ca. år 1786, så man kan med rimelighed antage, at Henri Jacquet og hans kone har været gift på dette tidspunkt. Om deres søn Noelle fortæller folketællingen 1845, at han er født i sognet. Han er født i 1795, så da har hans forældre boet i Hellebæk. I samme folketælling oplyses det, at Ane Petronille Bohmann er født i Halmstad i Halland, så Henri Jacquet har åbenbart været i Sverige, inden han kom til Hellebæk mellem 1787 og 1795.

Lambert Jacquet dør 6.2.1844[4]), 91 år gammel, og Henri Jacquet er 80 år gammel, da han dør den 12.1.1838[5]). Lambert er altså født omkring 1753 og Henri omkring 1758, og det kan ikke være utænkeligt, at de er brødre, da begge hedder Jacquet og hver har en søn, der hedder Noel, og både Lambert og Henri ender deres dage som ansatte ved geværfabrikken i Hellebæk.

Imidlertid bliver en tredje Jacquet, Maria Catarina, den 22. maj 1798 i

den romersk-katolske menighed i København viet til Barnabas Josephus Fleron, der er søn af Barnad Fleron. Om bruden er den samme, som er anført som Jungfr. Catarina Jacquet ved dåben af Jacob Ransys og Diderikke Kurzhals' datter[6]) kan ikke konstateres. Der er ikke fundet oplysninger, der kan fortælle, hvor hun er kommet fra eller hvilken forbindelse hun har med Lambert og Henri Jacquet.

Første slægtled

1a Lambert Jacquet, f. omkring 1753, død 6.2.1844. – Bøssemager. – G.m. (1. ægteskab) Margrethe Loua (f. omkring 1743, død 11.2.1815). – 2 sønner: Andet slægtled I nr. 3–4. – (2. ægteskab) Petronille Pedersdatter.

2b Henri Jacquet, f. omkring 1758, død 12.1.1838. – Bøssemagersvend. – G.m. Ane Bohmann (f. omkring 1763, død 26.4.1847). – 5 sønner, 3 døtre: Andet slægtled II nr. 5–12.

Andet slægtled

I

Børn af første slægtled nr. 1

3a Noel Jacquet, f. omkring 1779. – Bøssemagersvend. – Trolovet med Birgitte Catrine Jespersen. – Rejser til Rusland.

4b Lambert Louis Jacquet, f. 22.1.1781. – Rejser til Rusland.

II

Børn af første slægtled nr. 2

5a Geniton Jacquet, f. omkring 1786, død 6.1.1803.

6b Carl Jacquet, f. 1790. – Bøssemager. – G.m. Karen Wurk. – 1 søn, 3 døtre: Tredje slægtled I nr. 13–16.

7c Caroline Jacquet, f. omkring 1792. – G.m. Johan Christian Gross, kleinsmedesvend.

8d Noelle Jacquet, f. omkring 1795, død 10.8.1848. – Arbejdsmand på Hellebæk geværfabrik. – G.m. Ane Kirstine Thorgreen 19.4.1843. – 2 sønner, 3 døtre samt en datter uden for ægteskab: Tredje slægtled II nr. 17–22.

9e Frederica Jacquet, f. 23.5.1797, død 8.1.1801.

10f Henrik Jacquet, f. ca. 1800. – Murersvend. – G.m. Ellen Andersdatter. – 4 sønner, 1 datter: Tredje slægtled III nr. 23–27.

11g Frederik Chr. Jacquet, f. 11.5.1803. – Tjenestedreng ved landbruget.

12h Peter Jacquet, f. omkring 1806, død 16.11.1842. – G.m. Johanne Margrethe Magnusdatter (død 28.1.1847) 23.4.1837, – 1 søn, 2 døtre samt 1 uægte datter: Tredje slægtled IV nr. 28–31.

Tredje slægtled

I

Børn af andet slægtled II nr. 6

13a Ane Magdalene Charlotte Jacquet, f. 29.1.1830.

14b Wilhelmine Marie Jacquet, f. 11.2.1831.
15c Henriette Amalie Jacquet.
16d Frederik Waldemar Jacquet.

II

Børn af andet slægtled II nr. 8

17a Ane Marie Noielsdatter, f. 28.1.1818. – Uægte datter af Noel Jacquet og Ane K. Hansdatter.
18b Ane Frederikke Jacquet, f. 22.2.1832.
19c Christiane Jacquet, f. 11.12.1834, død 1.4.1838.
20d Henrik Jacquet, f. 12.2.1837.
21e Caroline Wilhelmine Jacquet, f. 20.4.1839, død 14.12.1849.
22f Christian Frederik Jacquet, f. 27.7.1834, død 25.10.1845.

III

Børn af andet slægtled II nr. 10

23a Peter Jacquet, f. omkring 1825.
24b Carl Jacquet, f. omkring 1826.
25c Lotte Jacquet, f. omkring 1827.
26d Henrich Edvard Jacquet, f. 5.2.1830.
27e Henrich Edvard Jacquet, f. 15.12.1836.

IV

Børn af andet slægtled II nr. 12

28a Juliane Petronille Jacquet, f. 3.11.1834. – Uægte datter af Peter Jacquet og Birgitte Jensdatter.
29b Ane Marie Jacquet, f. 13.5.1837.
30c Peter Jacquet, f. 10.2.1839.
31d Sophie Chalotte Jacquet, f. 17.2.1842.

NOTER

[1]) Alle de her givne oplysninger om Kronborg geværfabrik stammer fra Victor Thalbitzers artikel »Hellebæk i ældre tider«. Fra Frederiksborg Amt 1929.

[2]) Victor Thalbitzer: Hellebæk i ældre tider. Fra Frederiksborg Amt 1929. Allerede omkring 1755 nævnes i kirkebogen for Sct. Maria Kirke i Helsingør en Herfurth fra Hellebæk, så denne familie hører næppe til blandt dem, baron H. C. Schimmelmann indforskrev fra Belgien.

[3]) Balancen er omtalt af Victor Thalbitzer i hans artikel »Hellebæk i ældre tider«. Fra Frederiksborg Amt 1929.

[4]) Den generation, hvis medlemmer er indforskrevet på grund af deres faglige kunnen, bliver regnet for første generation. For Ransy-ernes vedkommende udgøres første generation altså af Jacob, Touissant, Gille og Elisabeth Ransy – ikke af deres moder Petronelle Leberge (Se bilag I). Til første generation hører endvidere Barnad Fleron (Bilag II), Franz Cornel Clos (Bilag III), Wilhelm, Marie og Margrethe Loua (Bilag IV) og Lambert Jacquet. Sandsynligheden for, at Henri og Lambert Jacquet er brødre (Bilag V), gør, at også Henri Jacquet regnes til første generation.

Første generation repræsenteres af 8 mænd og 3 kvinder. Gille Ransy rejser til Spandau (Bilag I), Touissant Ransy dør ugift (Bilag I) og de resterende 9 indgår ægteskab. Imidlertid er der kun tale om 7 ægtepar, idet Elisabeth Ransy bliver gift med Wilhelm Loua (Bilag IV, nr. 3) og Margrethe Loua bliver gift med Lambert Jacquet (Bilag V, nr. 1). I anden generation er der 37 personer: 22 mænd og 15 kvinder. De 2 brødre, Lambert og Noel Jacquet (Bilag V, nr. 3 og 4) – sidstnævnte er trolovet med Birgitte Catrine Jespersen – rejser til Rusland. 4 mænd og 4 kvinder dør ugifte – enten som børn eller voksne – og 23 personer indgår ægteskab. Der bliver dog kun tale om 21 ægtepar, idet Joseph Fleron bliver gift med Elisabeth Loua (Bilag II, nr. 6 og bilag IV, nr. 7) og Thomas Fleron (Bilag II, nr. 2) indgår ægteskab med Elisabeth de Moulin (Bilag IV, nr. 4). Endelig er der 4 personer om hvem der kun er meget sparsomme oplysninger: Wilhelm Loua (Bilag IV, nr. 11) er i folketællingen 1801 opført som søn af Wilhelm Loua og Elisabeth Ransy, og andre oplysninger er der ikke fundet om ham. Frederik Christian Jacquet (Bilag V, nr. 11) er født den 11. maj 1803 (Kirkebog for Hellebæk sogn 1812–25, fol. 23) og i 1821 er han rejst fra sognet til Helsingør, hvormed der ikke er fundet mere materiale om ham. De to sidste er søstrene Marie Yda og Marie Barbe Fleron. I de gennemgåede kilder er de kun nævnt i folketællingen 1787, hvor de er opført som døtre af Barnad Fleron og hans kone Leonore (Bilag II).

59 mænd og 43 kvinder, ialt 102 personer, repræsenterer tredje generation. 30 personer indgår ægteskab, men da Wilhelm Fleron gifter sig med sin kusine Margaretha Josephine Fleron (Bilag II, nr. 31 og 32), er der kun 29 ægtepar til at repræsentere denne generation. Det kan se voldsomt ud, at der er af 102 personer kun er 30, der indgår ægteskab. Imidlertid er der 31 personer, der dør ugifte, og om 21 mænd og 20 kvinder er oplysningerne så sparsomme, at man ikke kan sige noget om, hvorvidt de er viede eller ej. Tredje generation af familien Jacquet repræsenteres af 8 mænd og 11 kvinder. Af disse dør 4 uden at have indgået ægteskab, men om de resterende 15 personer er der ikke fundet oplysninger, der kan fortælle, om de er blevet viet og har fået børn eller er døde. Familien Jacquet er derfor kun repræsenteret i første, anden og tredje generation. Også i familien Louas tredje generation er der et stort antal pesoner, hvis civilstand er ukendt: Det drejer sig om 10 mænd og 8 kvinder.

Fjerde generation har i alt 69 repræsentanter, og af disse er der 18, der indgår ægteskab, 9 mænd og 7 kvinder dør ugifte og 13 mænd og 21 piger har ukendt civilstand. Kun et af familien Clos' medlemmer bliver gift i fjerde generation. Det er Caroline Marie Clos (Bilag III, nr. 13), der den 6. december 1848 bliver viet til Christian Carl Anthon Hilde

i Hellebæk kirke, og da de øvrige familiemedlemmer i denne generation dør ugifte er hun den eneste, der kan føre slægten videre.

OMGANGSKREDS OG ÆGTESKAB

[1]) Victor Thalbitzer: Hellebæk i ældre tider. Fra Frederiksborg Amt 1929, side 29.
[2]) Dette skete som før nævnt i november 1768.
[3]) Kirkebog for Sct. Maria kirke, Helsingør, 1733–1814. fol. 242.
[4]) Kirkebog for den romersk-katolske menighed i København, 1700–1830, side 363.
[5]) Kirkebog for Hellebæk sogn 1812–25, fol. 17.

KATOLIKKER-LUTHERANERE

[1]) Fol. 61.
[2]) Fol. 61 b.
[3]) Tikøb sogns kirkebog 1801–1819, fol. 103.
[4]) Trap, 5. udg., bd. 6, s. 108.
[5]) Oplysningerne om von Platens indkaldelse af tyske arbejdere haves fra Erik Pontoppidans Danske Atlas (1764), s. 294.
[6]) Edv. Holm: Danmark-Norges historie 1720–1814, bd. 5, s. 651.
[7]) Her citeret efter Edv. Holm. (Se note 6).
[8]) Trap, 5. udg., bd. 6, s. 108.
[9]) Se f. eks. Joseph Barnabe Fleron. Hellebæk, konf. 1823, fol. 24.

ERHVERV

[1]) I Erhvervshistorisk Årbog 1970 s. 58 påvises det f. eks. at to håndværksmestre i Roskilde ikke findes i 1870-tællingen, skønt de begge har levet og virket i byen på dette tidspunkt.
[2]) Hellebæk Birks sluttede skifter 1817–50.
[3]) Hellebæk Birks skifteprotokol 1786–1908, fol. 47.
[4]) Kirkebog for Hellebæk sogn 1812–25, fol. 62.
[5]) O. Westergaard-Hildinge: Et mægtigt brag. Skalk 1970, nr. 3, side 12.
[6]) Hellebæk Birks Skifteprotokol 1786–1908, fol. 412.
[7]) Folketællingen 1860 for Hellebæk.

AFSLUTNING

[1]) Erik Pontoppidan: Dansk Atlas (1764), s. 294.
[2]) Som eksempel kan nævnes Kurzhals, Schüfer, Münster, Köller, Lautenslager, Neukirchen.
[3]) Se note 1.

BILAG I

[1]) Balancen er omtalt af Victor Thalbitzer i »Hellebæk i ældre tider« i Fra Frederiksborg Amt 1929.
[2]) Seddelen findes i Hellebæk Birks sluttede skifter 1817–1850.
[3]) Hellebæk Birks skifteprotokol 1786–1908, fol. 123–124.
[4]) Brevet findes i Hellebæk Birks sluttede skifter 1817–1850.

BILAG III

[1]) Victor Thalbitzer: Hellebæk i ældre tider, Fra Frederiksborg Amt 1929.
[2]) Hellebæk Birks skifteprotokol 1786–1908, fol. 104 og 107.

BILAG IV

[1]) Dåbsprotokollen for den romersk-katolske menighed i København 1700–1830, side 70.

BILAG V

[1]) Dette år er han nævnt i en balance over fabrikken, som er omtalt af Victor Thalbitzer i Hellebæk i ældre tider, Fra Frederiksborg Amt 1929.

[2]) Folketællingen for Hellebæk 1787.

[3]) Victor Thalbitzer: Hellebæk i ældre tider. Fra Frederiksborg Amt 1929.

[4]) Kirkebog for Hellebæk sogn 1840–52, fol. 155.

[5]) Hellebæk Birks skifteprotokol 1786–1908, fol. 210.

[6]) Kirkebog for Sct. Maria Kirke, Helsingør. 1733–1814, fol. 192.

THALIA I FREDENSBORG

Susanne Bøggild

»Fredensborg! Naar jeg tænker mig Dig, som Du var, den Gang jeg for mange Aar siden, i min Barndom og min Ungdom, vandrede om i din skønne Have, ved din dejlige Sø og under dine tætte, løvrige Bøgetræer, i hvis sagte Susen jeg synes at høre Fortidens Stemmer, og over hvis Kroner de høje, slanke Spir titter frem; naar jeg tænker mig Dig, som Du var, da jeg som daglig Gæst beundrede dine store Sale og prægtige Gemakker, hvor Hoffet udfoldede hele sin Glans og Pragt – – –«[1]).

Tiden som fremmanes i dette udbrud, er slutningen af det 18. århundrede, den periode fra 1772–84 hvor enkedronning Juliane Marie, sammen med sønnen arveprins Frederik og dennes tidligere lærer Ove Høegh Guldberg, fra Fredensborg slot styrede landet gennem marionetkongen Christian VII.

Fredensborg havde været hendes ægtefælle Frederik V's kæreste opholdssted[2]) og havde indtaget hende selv fra den dag i 1752, da hun holdt sit højtidelige indtog her. Ved Frederik V's død i 1766 blev slottet overladt hende til enkesæde sammen med en årlig sum på 9.000 Rdl. til vedligeholdelse.

Dronning Juliane Marie,
tegning af Cornelius Høyer ca. 1776.

Under sin regentskabsperiode fik Juliane Marie flere penge til rådighed og udfoldede en omfattende ombygnings- og udvidelsesvirksomhed.[3])

Frederik IV havde i 1772 ladet det italiensk inspirerede lystslot opføre, som en art besegling af freden efter Store nordiske krig:

»Hin Fredens Borg, hvor Tvedragt monne sone
hvor Fjerde Fredrik gengav Riget Freden«[4]).

Som arkitekt benyttedes Johan Cornelius Krieger, og både Thurah, Eigtved og Jardin havde senere udført adskillige ændringer og forbedringer. Men slottets 300 værelser blev alligevel for få til at rumme det prægtige og livlige hofliv, der om sommeren udfoldede sig omkring kongen, enkedronningen, kronprinsen, prinsesse Louise Augusta, arveprins Frederik og hans hustru Sophie Frederikke. Juliane Marie overdrog derfor til C. F. Harsdorff at afhjælpe manglerne.

Man begyndte med at omdanne to allerede eksisterende havehuse til thepavilloner. Desuden blev »ottekanten« gennembrudt og forsynet med en ekstra etage, der skaffede 70 nye værelser. Hovedindgangen blev ændret i en mere værdig stil og hele indkørselspartiet og den indre slotsgård fik sin nuværende udformning[5]).

Også indvendig foretoges flere ændringer, appartementerne nymonteredes og maleren Johan Edvard Mandelberg fik til opgave at udsmykke dem med en række charmerende dørstykker[6]). I 1778 indrettede Harsdorff et teater i Damebygningen. Dekorationerne i lyse røde og gule farver udførtes af Mandelberg og teatermaleren Peter Cramer[7]). Teatret indviedes på Juliane Maries fødselsdag med en opførelse af syngespillet »Lucile« fremført af skuespillere hidkaldt fra Det kgl. Teater.

Blandt de kunstnere, der i de følgende år oftest blev hidkaldt for at medvirke ved hofkoncerter og skuespil, var ægteparret Michael og Johanne Cathrine Rosing. Deres tilknytning til Fredensborg daterer sig fra sommeren 1779. Michael Rosing, der da boede i en lille lejlighed i Strandstræde, blev angrebet af en farlig tyfus. En dag blev han grebet af heftige feberfantasier og hans kone løb i sin forskrækkelse ud på gaden for at søge hjælp. Tilfældigt kørte enkedronningens livlæge, etatsråd Aaskov, netop gennem Strandstræde; hun fik ham med op til patienten og under hans pleje bedredes Rosing langsomt. Lægen fandt, at Rosing trængte til et landophold, men da han vidste, at familiens økonomiske forhold ikke var gode, anbefalede han dem til Juliane Maries bevågenhed, og hun, der gerne hjalp, tog sig af sagen[8]).

Således blev familien ud på sommeren i stand til, med deres lille datter Johanne Ophelia, at flytte til Fredensborg, hvor enkedronningen havde sørget for en lejlighed til dem i overberider Neppes ejendom[9]).

Michael Rosing var født i Leksvik, i Norge, den 20. februar 1756, som det senere er påvist, som »naturlig« søn af præsten i Røros, Trondhjems Stift, Michel Tørrisen Rosing og Ane Nielsdatter Munch. Da drengen var fem år giftede moderen sig med brugspatron Johan Mølmann. 1786 begyndte Michael i Trondhjem katedralskole, hvorfra han i 1775 dimitteredes til universitetet

Michael Rosing,
efter maleri af Jens Juel ca. 1800.

i København. Han deltog ivrigt i studenterlivet og de standende stridigheder mellem de danske og norske studenter.

Ved en forelæsning mødte han første gang Knud Lyhne Rahbek, der senere blev hans nærmeste ven. Begge var ivrige teatergængere og begge blev betaget af den unge skuespillerinde Johanne Cathrine Olsen.

Johanne Cathrine Rosing.
Kobberstik 1784.

Også hun var af norsk afstamning og født samme år som Michael Rosing. Faderen Herman Olsen, der var murer, var kommet til København fra

Gudbrandsdalen[10]). Som lille pige tjente hun hos en kælderkone i Lille Kongensgade, men tålte meget dårligt det strenge arbejde. Derfor foreslog kælderkonen hende, på grund af hendes små hænder og fødder, at søge optagelse ved balletten, og det lykkedes hende at blive antaget.

Et par år efter skulle tre unge piger overgå til skuespillet og Johanne Cathrine blev en af de udvalgte, til trods for teaterchefen grev Enevold Brandts utilfredshed med hendes, efter hans smag, alt for lysblonde apparition. Den 3. november 1773 debuterede hun som Nanine i Voltaires skuespil af samme navn.

Rosing gjorde stormkur til den unge skuespillerinde og besluttede sig, delvis tilskyndet af forelskelsen, 1776 til at forlade studierne til fordel for teatret.

Kort efter, 6. oktober 1777, havde han sin debut som sultan Orosman i Voltaires tragedie »Zaire«, og den 11. februar 1778 ægtede han Johanne Cathrine i Nikolaj kirke.

I ægteskabet fødtes i årene 1778–97 i alt 17 børn, hvoraf de 9 nåede voksen alder. De første år mødte Rosings mange vanskeligheder af både økonomisk og kunstnerisk art og mange ydmygelser. Således måtte de i 1781 tjene som skærmbræt for hofmarskallen, general Eickstedts forhold til en sangerinde, Catharina Møller, ved at have hende boende i Fredensborg[11]).

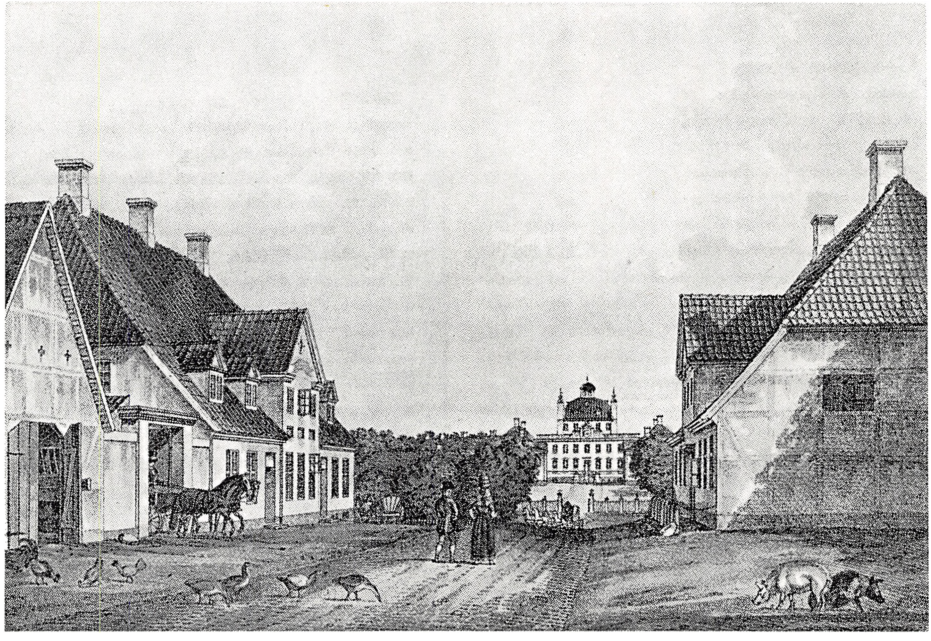

Fredensborg omkring 1830, tegnet af H. G. F. Holm.

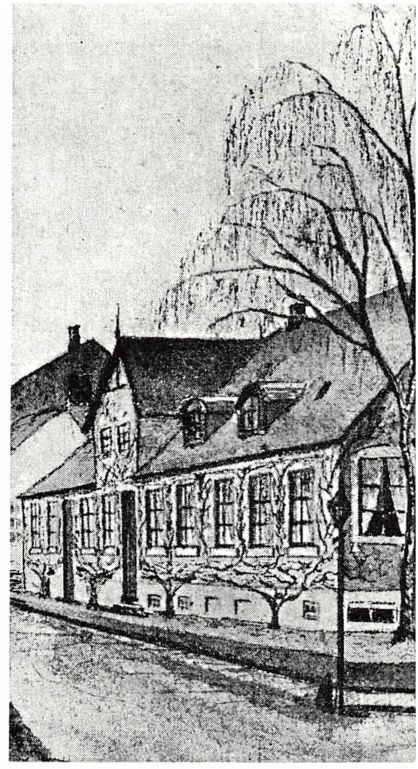

»Frihedslund«,
tegning af slotsassistent Ludvig Rasmussen.

For begges vedkommende voldte det vanskeligheder at opnå de roller, gennem hvilke deres talent virkelig kunne komme til udfoldelse, og Rosing opnåede faktisk aldrig at spille de roller, hans hjerte egentlig stod til: heltene i Shakespeares og Schillers tragedier. Men de opnåede dog med tiden hver for sig at stå som teatrets førende kunstnere. Madame Rosing endda tiltrods for at hun så godt som konstant var i lykkelige omstændigheder.

De første år i Fredensborg boede Rosings som før omtalt til leje i et af de huse, der var vokset op omkring slottet. Oprindelig var det vist nok ikke kongens mening, at Fredensborg skulle rumme anden bebyggelse end slottet og de dertil hørende domestik- og staldbygninger og kun langsomt blev det tilgrænsende areal udnyttet. Først opførtes på kongens befaling Store Kro til at modtage prominente gæster, så en række ejendomme langs opkørselsvejen til slottet. Efterhånden anmodede flere og flere interesserede om tilladelse til at opføre huse i slottets nærhed, men det blev dog altid gjort til en betingelse, at der toges æstetiske hensyn til den eksisterende beplantning på byggegrunden. Derved fremkom den lidt planløse bebyggelse, der indirekte røber den skov, der engang har vokset her[12]).

Berider Neppes ejendom var bygget 1751, skiftede flere gange ejer og blev

endelig 1797 købt af Rosing for en arv på 3.000 Rdl., der tilfaldt ham fra en beundrer baron Bolten d. Y. Kort før overtagelsen skiftede ejendommen navn til »Frihedslund«. Under den engelske invasion i 1807 blev huset temmelig beskadiget af indkvarterede soldater, og da Rosing ikke havde råd til at lade det reparere, blev han nødt til at sælge det. Derefter boede familien atter til leje forskellige steder i byen.

Sædvanligvis i midten af maj plejede familien Rosing at flytte på landet. Man lejede en af torvebøndernes vogne, belæssede den med alt muligt flyttegods og tog endelig selv plads på læsset. Undertiden hændte det da, at man i nærheden af Fredensborg mødte enkedronningens forgyldte karet med det hvide seksspand, omgivet af lakajer. Var et møde uundgåeligt, plejede Rosing gerne opgivende at sige: »Ja, så i Guds navn«, hvorpå alle steg ned og bukkende og nejende tog opstilling i landevejskanten. Enkedronningen gjorde holdt, hilste nådigt og lod spørge nyheder fra hovedstaden. Hvis hendes sønnesøn prins Christian (VIII) var med, blev han stillet ryg mod ryg med den jævnaldrende Michael Julius Rosing, så man kunne se, hvem der var vokset mest siden sidst. Sammenligningen faldt som regel altid ud til prinsens fordel[13]).

I de måneder, man opholdt sig herude, var Rosing og hans kone de foretrukne til at sørge for underholdningen ved de ugentlige hofkoncerter dronning Juliane Marie lod afholde. Der opførtes kantater og små yndefulde sangspil, helst franske. På varme sommerdage henlagdes underholdningen til parken, hvor Michael Rosing, iført sort silkedragt, og madame Rosing, med pibekappe på hovedet, akkompagneret af professor Darbes, sang i den ene af de to eremitagepavilloner ved nedgangen til Kongebroen. Bagefter drak herskaberne the i den anden pavillon.

Undertiden varede hoffets sommerophold så længe, at det gik ud over tjenesten ved Det kgl. Teater. Lutter ferie var Fredensborg-opholdet altså ikke, så meget mere som der ofte var roller at indstudere til teatrets næste sæson. Men arbejdet lettedes herude ved den inspiration Rosing kunne søge i den skønne, fredelige slotspark. Endnu bærer en af alléerne navnet Marinelli-alléen som en erindring om, at Rosing her efter traditionen indstuderede denne rolle i Lessings »Emilia Galotti«.

Rosings nærede altid meget taknemmelige og hengivne følelser for enkedronningen. Et udtryk herfor har man i et brev, Rosing skrev hjem under sit ophold i Paris, hvor han omtaler et par handsker, han har købt til »Mutter«, som de i daglig tale for spøg kaldte deres beskytterinde.

Igennem mange år havde familien om sommeren en stadig gæst herude, Knud Lyhne Rahbek. Rosing havde truffet Rahbek, da de begge var ganske unge studenter, Rahbek kun femten år, og de to var efter en del kontroverser blevet meget nære venner. Begge havde de sværmet for den yndige jomfru Olsen og også Rahbek havde overvejet at gå til scenen for hendes skyld,

Knud Lyhne Rahbek, tegning 1790.

men hans strenge fader bremsede alle tendenser af den art, så han måtte slå sig til tåls med at blive dramaturg og »teatergal« i almindelighed.

Selv efter at Rosing var gået af med sejren, flammede Rahbeks følelser lige voldsomt, i høj grad næret af den Werther-feber, der greb hele samtiden, efter at Goethe i oktober 1774 havde udgivet sin følelsesfulde roman. På flere steder i de dagbogsoptegnelser hvori den ulykkelige elsker tolkede sine følelser, identificerer han helt sig selv med Werther og Johanne Cathrine med Lotte[15]). Rahbek var selv ganske klar over den magt, der udgik fra romanen, og beretter om flere ofre for den samme smitte, der som han selv altid gik rundt med bogen i lommen. Selv Werthers klædedragt kopierede man: mørkeblå frakke, gul vest og benklæder og brunkravede støvler.

En dansk oversættelse blev i 1776 forbudt efter det teologiske fakultets henstilling, men intet kunne dæmme op for denne Sturm und Drang-tids udgydelser af »de skønne følelser«.

Til trods for den manierede måde, hvorpå Rahbek tolkede sine følelser, således bruger han i sine aldrig afsendte epistler at tiltale den tilbedte med Du og hendes pigenavn Olsen, er der dog ingen tvivl om deres oprigtige varme. Et pikant moment i sagen er, at ægtemanden var vidende om forholdet og genstand for elskerens jalousi. Undertiden måtte Rosing ligefrem tage Rahbek i skole for hans utålelige klynkeri, men han tager ellers sagen ret køligt og fra den humoristiske side, vel vidende, at der for hans hustru kun eksisterede én mand, og at hendes følelser for Rahbek udelukkende var hengivenhed og venskab. Måske har hun slet ikke været klar over »die Leiden des jungen Rahbeks«, for de breve, som blev sendt til hende, var altid holdt i de mest sømmelige vendinger.

Rahbeks breve og selvbiografi er nogle af de mest interessante kilder til belysning af livet i Fredensborg[16]). Han beskriver det hus som familien

Rosing beboede på slotsbakken. Hvorledes han som en overraskelse lader havestuen male og betrække med grønt papir og om madame Rosings glæde ved »dette lidet venskabscapel«.

Han beskriver i alle enkeltheder, hvorledes dagen går: om morgenen samledes hele familien ved kaffebordet, og når man havde nydt det gik enhver til sit; madame Rosing for at passe sit hus, Rosing, der var en ivrig læser, til sine bøger, Ophelia tog sig af sine yngre søskende og Rahbek gik op på sit »kiære Quistkammer«, for at arbejde på sine mangeartede skriverier, som han fandt gik meget lettere fra hånden på landet.

Når man hver især havde arbejdet et par timer, kom Rosing og fristede til en spadseretur i parken eller i de vidtstrakte skove. Til middag mødtes man i den grønne stue.

Siden hengav Rosing sig til sin yndlingsfornøjelse, fiskeri på Esrom sø, noget Rahbek så vidt muligt søgte at slippe for at deltage i, idet han »langt fra at fange Fiskene, blot som man kaldte det, tracterede dem med Orm«. Han foretrak hellere at undervise Ophelia, som var en meget velbegavet elev, mens moderen sad ved sit sytøj omgivet af den øvrige børneflok.

Ved thetid vendte Rosing tilbage med et bundt fisk til middagsmaden, og mens den blev tillavet, gik de tre venner en aftentur ad spadserestien mod landsbyen Sørup.

Ved Søens Bred
hvor Aftensol sin milde Lyst udbrede.

Endnu findes den græsklædte høj, hvorfra de betragtede månens lys over markerne ved Asminderød og Grønholt. Ved hjemkomsten fordrev man tiden mens aftensbordet blev dækket med at synge; Rahbek nøjedes dog med at være tilhører. Særlig sværmede de for J. A. P. Schultz' og J. P. E. Hartmanns melodier. Også Rosings egne kompositioner hørte til repertoiret.

Undertiden afbrødes idyllen af en af landlivets plager, besøg fra byen. De indtraf sædvanligvis ved thetid og nødsagede Ophelia til at forlade undervisningen for at hjælpe sin moder. For ikke at falde i filistrenes hænder fik Rahbek en af de små til i hemmelighed at bringe ham hat og stok op på tagkammeret, hvorefter han forsigtigt listede ned og sprang ud af et vindue for at opsøge mindre plagede venner for en stund.

Hele sit liv mindedes Rahbek med vemodig lykkefølelse disse sommerdage i Fredensborg. På det brogede fløjels betrækpapir, som væggene i hans kvistkammer var betrukket med, havde han nedskrevet sin yndlingsforfatter Rousseaus skildring fra dennes ophold i Les Charmettes, som han fandt ganske dækkede hans egen stemning:

»Dyrebare og så savnede Øieblikke! ak begynder Eders elskelige Løb for mig paa ny! rinder langsommere i min Erindring, end i Eders flygtige Følge I virkelig gjorde. Hvorledes skal jeg giøre, for at forlænge efter Behag denne så rørende og simple Fortælling, bestandig at gientage de samme Ting, og

dog ikke kede Læseren mere ved at gientage dem, end jeg kedede ved at begynde dem stedse paa ny? Bestod endda alt i Daad, i Ord, i Handlinger, da kunde jeg paa nogen Maade beskrive, fremstille det? men hvorledes udsige, hvad aldrig er sagt, gjort, eller engang tænkt, men nydt, men følt, uden at jeg kan udtale nogen anden Gienstand for min Lykke, end denne Følelse selv. Jeg stod op med Solen, og var lykkelig; jeg spadserede, og var lykkelig; jeg var blandt Mine og var lykkelig; jeg forlod dem, og var lykkelig; jeg gennemløb Skovene, Bakkerne, jeg omvankede i Dalene, jeg læste, jeg var ørkesløs, jeg syslede i Haugen, jeg samlede Frugter, jeg tog Haand med i Huusgjerning, og Lykken fulgte mig overalt; den var ikke i nogen Ting, der kunne ikke forlade mig et Øieblik«.

Kort før Rahbek i 1798 ægtede sin Kamma (Karen Margrethe Heger) bringer han hende med for at give hende lejlighed til at lære hans kære sommerfristed at kende. Hun falder da også ganske til her, leger med børnene og henrykker Rosing med sit talent for parodiering.

Der eksisterede flere bånd mellem familierne Heger og Rosing. Kamma Rahbeks broder styrmanden Peter Heger (1773–99) blev forlovet med en af Rosings døtre Debora Henriette, men døde i 1799 på en rejse til Dansk Vestindien. En anden broder Carl Heger (1771–1836) var i 1790'erne lærer for de rosingske børn og flyttede flere gange med dem til Fredensborg.

Fra sommeren 1796 findes flere breve fra ham til Rahbek herude fra[17]). Det fremgår af disse tydeligt, at Carl Heger ikke kunne døje Rosing, som han ironisk titulerer »hofråden«. Han skriver bl. a.: »– – – jeg er i et Hus som jeg ikke længere finder saa fortræffeligt, som jeg engang fandt det, mellem Mennesker, der vel omgaas mig mildsinnet, men af hvem jeg dog neppe er elsket og agtet, og som noget nær i denne Tid anser mig for et sandt Huskors. Vel reder den gode Mad. Rosing tit selv min Seng, og sidder undertiden hos mig hele Timer, naar jeg har Feberen, men jeg frygter for, det sker mere fordi det er en Høflighed, som man tror at burde vise mig, end af sand Deltagelse«.

Og: »Jeg ved ikke andet at sammenligne ham med end en Klapperslange, der ved sit Trylleri lokker de arme Dyr i sit aabne Gab. Han er undertiden saa engleblid imod mig, at jeg kunne falde ham om Halsen og takke ham saa hjertelig, men jeg kommer snart til mig selv igen, og da, Rahbek, da græder jeg stundom, fordi jeg er nødt til at omgaas et Menneske, som jeg ikke kan andet end foragte. Konen ser tydeligt, at jeg ikke gør noget af ham og deraf følger, at hun ikke af Hjertet er mig god«.

Tildels skyldes hans misstemning måske også den uretfærdighed, hvormed man efter hans mening behandlede Rahbek, som han nærede stor hengivenhed for. Sagen var at den unge Johan Christian Drewsen (1777–1851) i foråret 1796 havde friet til Ophelia Rosing, og forældrene havde givet deres samtykke. Rahbek følte sig nu dybt skuffet over, at han, der efterhånden var

kommet til at holde meget af den unge pige, ikke havde fået noget at vide om sagen, før den var endelig afgjort.

I øvrigt blev dette ægteskab, indgået i 1798, meget ulykkeligt, og Ophelia døde i 1824 som sindssyg. Men i ægteskabets første lykkelige år var Michael og Johanne Cathrine midtpunkt i den åndrige kreds, der samledes i svigersønnens hjem på Strandmøllen[18]).

Her havde de også indført den unge Adam Oehlenschläger, der var en af deres gæster i Fredensborg. I 1797 havde Oehlenschläger nemlig besluttet at blive skuespiller og var af teaterchefen, kammerherre Hauch, blevet henvist til at søge undervisning hos Rosing[19]).

Oehlenschläger beundrede Rosing både som skuespiller og som menneske; således er »Hakon Jarl« sikkert skrevet med ham i tankerne. Desværre var Rosing, da stykket blev færdigt, så svag, at han måtte opgive at spille rollen, men det blev ham, der for første gang læste det op i det ørstedske hjem; og så gribende gjorde han det, at Carl Heger forsonede sig med ham.

Oehlenschläger fortæller i sine erindringer[20]), at han hurtigt opdagede sine manglende evner for scenen, men blot lod sig instruere af Rosing for at være i selskab med ham, lytte til hans beretninger om Johannes Ewald, som både han og Johanne Cathrine havde kendt og omgåedes, og overhovedet inspireres af hans personlighed.

I årenes løb havde ikke så få fulgt Rosingernes eksempel og slået sig ned i Fredensborg, også andre aktører. Blandt andre den højt begavede instruktør Frederik Schwartz, som Rosing havde kendt lige siden han som ganske ung blev medlem af »Det dramatiske Selskab«, som Schwartz var stifter af. Fra 1819 fik han overladt en bolig i ottekanten på slottet.

Mindre glad var Rosing, når han mødte Adam Gottlieb Gjelstrup herude; han mente nemlig, at denne var ophavsmanden til et hårdnakket rygte om, at Rosing under sin udenlandsrejse skulle have ladet sig hverve til den østrigske hær, et rygte der naturligvis i høj grad havde opskræmt madam Rosing og alle deres venner[21]).

Endnu en del familier omgikkes de; på smukke sommeraftener mødtes man for at betragte solnedgangen over Esrom sø. Ved disse lejligheder glædede kunstnerparret og deres børn undertiden de øvrige med en musikalsk underholdning[22]).

Fra familiens egen kreds findes nogle optegnelser, som uddyber billedet af livet i Fredensborg, idet den ældste søn Michael Julius, senere kammerråd og ridder af Dannebrog, omkring 1850 har nedskrevet nogle erindringer fra sin barndom og ungdom[23]). Han fortæller, hvorledes han som to års barn blev angrebet af en farlig kighoste, netop mens faderen foretog sin store studierejse til Frankrig i 1788[24]). Brevene til madam Rosing i Fredensborg afspejler hans store ængstelse.

I sine svarbreve fortæller hun ham om andre hjemlige bekymringer. På

borg. Åbenbart har denne søster været af et noget stridbart gemyt, for en denne tid boede nemlig Rosings halvsøster fra Norge hos familien i Fredensaften, da Rahbek og Johanne Cathrine tog afsked ved havelågen, fandt hun, at man gik hendes broders ære for nær, hvorfor hun resolut bombarderede den forfærdede Rahbek med æbler! Muligvis har hun hørt de verserende rygter om et forhold mellem de to, der havde fået næring ved den kendsgerning, at den tredje datter i det rosingske ægteskab var rødhåret som »egernet« Rahbek.

Michael Julius' erindringer beretter også om Københavns brand i juni 1795. Familien opholdt sig som sædvanligt i Fredensborg og drengen var den første, der opdagede ildskæret, der altså kunne ses helt herud. Han gjorde sin far og den gamle skovridder Rosen opmærksom på ildskæret. De troede først, at det drejede sig om lyngbrand. Men fra toppen af Asminderød bakke måtte de erkende, at der var tale om en langt større ulykke. Rosing tog straks til København for at hjælpe og vendte først tilbage flere dage senere, da faren var overstået.

Optegnelserne slutter med, at Michael Julius i 1807 råder sin fader til ikke at blive i Fredensborg af hensyn til de mange voksne pigebørn, og som nævnt blev »Frihedslund« virkelig også ødelagt ved den lejlighed.

Michael Rosings sidste år blev tunge. Allerede 1804 havde han pådraget sig alvorlige gigtsmerter ved at spille iført et kostume uden ærmer, og smerterne forværredes alvorligt, da han under en fisketur på Esrom sø kæntrede og måtte svømme i land. 1806 spillede han for sidste gang på teatret sammen med datteren Emilie, det eneste af børnene, der havde fået lov at gå til scenen, som hun havde et udpræget talent for. Desværre blev hendes løbebane kun kort.

1815 var Rosing for sidste gang på scenen. Siddende i en lænestol fremsagde han Audens rolle i »Hakon Jarl«.

I de sidste år plejede Johanne Cathrine ham trofast, og tiden forsødedes af de mange venners besøg, især glædede det ham at se Oehlenschläger, der altid oplæste sine nye tragedier op for ham. Sikkert har det da været tungt for ham at vide, at han aldrig skulle spille de roller, der var som skabt for ham.

12. oktober 1818 døde han og blev 17. oktober begravet fra Trinitatis kirke under almindelig deltagelse. 15. december afholdtes hans mindefest på teatret. Forestillingen indledtes med en prolog af Rahbek, fremsagt af madame Rosing. Derefter spillede hun en af sine glansroller som fru Jutta i »Niels Ebbesen« og tilsidst opførtes et sørgespil, hvor Melpomene, Thalia og Theone begræd tabet af deres søn sammen med »fjeldguden« som repræsentant for Norge[25]).

Endnu i fem år virkede hans enke som skuespillerinde, og hun kunne i 1823 fejre sit 50 års jubilæum. Derefter nødtes hun til at tage sin afsked og

flyttede definitivt til Fredensborg, hvor Frederik VI tildelte hende en æresbolig i en af slottets sidefløje.

Siden enkedronning Juliane Maries død i 1796 havde slottet ikke haft kongelige beboere. Det forfaldt mere og mere og blev benyttet til bolig for private, til baller og amatørforestillinger, til valglokaler og mange andre formål. Den henrivende park, der havde været Juliane Maries stolthed, og på hvilken hun havde ofret store summer, blev misrøgtet, statuerne smuldrede hen og ukrudtet bredte sig over gange og stier. Men mange mente, at hvad den tabte i pragt og herlighed, vandt den i romantik og vild skønhed.

Den stemning der hvilede over hele egnen tiltrak mange, således at byen ikke helt uddøde. Netop i det stille, lidt dystre lå måske tiltrækningen. Luften regnedes desuden for særlig sund, ja en samtidig boghandler J. C. Lange mente ligefrem, at folk blev særlig gamle heroppe[26]). Blandt fordelene opregnede han ligeledes, at her ikke fandtes soldater og israeliter. Han kan dog også nævne en række negative sider, såsom småbysladderen, de høje ejendomsskatter og besværlighederne ved at komme til og fra. Der eksisterede ingen fast forbindelse til hovedstaden. De omkringboende bønder skulle sørge for kørsel, men i pløje- og høsttider kneb det undertiden hårdt. Om vinteren hjemsøgtes byen ofte af løse eksistenser, der hidlokkedes af den afsides beliggenhed; nærmeste øvrighed fandtes i Nøddebo[27]). Man forstod dog at skaffe sig underholdning på stedet: adskillige læseselskaber dannedes og der oprettedes en dramatisk forening i 1822[28]).

Det slægtled, der nu tog byen i besiddelse, prægedes af alle dem, der var fulgt herud i Rosings fodspor. Af familien kom datteren Antoinette Louise, gift med havneskriver, justitsråd Carl Wilhelm Wiehe, fra 1825 til at bo i villaen »Lille Rolighed«, og deres børn videreførte senere traditionen.

I nabohuset boede en klædehandler Thorsen. Haverne stødte op til hinanden, og her legede den lille fireårige Emilie Thorsen med den seksårige Michael Rosing Wiehe[29]). Flere gange mødtes de også ved børneselskaber i

Michael Wiehe, tegning af Carl Thomsen.

Fredensborg hos Michaels bedstemoder og tanten Ane, senere ved baller etc.

Som ganske ung blev Michael Wiehe sat på kontor i Vartov for at blive skriver, men han meldte sig til prøve på Det kgl. Teater, blev antaget og fik instruktøren J. A. G. Stage til lærer. I disse fattige år gjorde han ofte turen til Fredensborg tilfods, ligesom Rosing et halvt århundrede før.

I 1837 debuterede han uden held som Kosinsky i Schillers »Røverne«, og et par år spillede han uden succes i forskellige småroller. Han led meget under generthed og kejtethed, og en vis utilfredshed med sit ydre overvandt han aldrig, selv ikke da han fejrede de største triumfer som nationalscenens tiljublede elsker[30]).

Forbindelsen mellem Emilie Thorsen og Michel Wiehe bestod stadig. Emilie fortæller om deres møder, både i København hos fælles bekendte og i Fredensborg, hvor han engang skar hendes navn i et træ ved søen. Det havde allerede længe stået dem klart, at de hørte sammen, og i februar 1842 blev forlovelsen deklareret, samme år som han slog afgørende igennem som skuespiller.

Ved sommerforestillingerne havde skuespilleren W. C. Hoïst en række hovedroller, men på grund af en kontrovers sendte han dem alle tilbage. Instruktøren N. P. Nielsen tog den raske beslutning at overlade alle rollerne til Michael Wiehe, for hvem de passede fortræffeligt. Aladdins rolle tilfaldt ham i oktober, og hermed var hans ry grundlagt, og han var fra nu af altid sikker på publikums gunst. Den 11. maj 1844 stod hans og Emilies bryllup i Holmens kirke.

Sommerferierne tilbragte de som oftest i Fredensborg, hvor de lejede sig ind forskellige steder. Et år i »Lille Wendorf« hos vognmand Svend Nielsen, som de gav navnet Svend Dyring, fordi han var så dyr med sin vogn, et andet år i »Lille Rolighed«[31]).

En ny lille koloni dannede sig efterhånden herude med Wiehes ven fra barneårene, skuespilleren og instruktøren Frederik Høedt i spidsen. Koncertmester Eduard Helsted flyttede ud i den hvide villa »Zoar«, der oprindelig var opført som tjenestebolig til slottet i samme stil som dette. Senere kom koncertmester Paulli og komponisten Niels W. Gade til. En vis tilknytning fik Wiehes også til den alvorlige digter Frederik Paludan-Müller og hans fru Charite, der levede fornemt tilbagetrukket i Den røde længe ved slottet. Anna og N. P. Nielsen hørte ligeledes til kredsen. Ofte besøgte Anna Nielsen den gamle madam Rosing, der altid var rørende glad for at se hende og behandlede hende næsten som en datter[32]). Det morede Anna Nielsen at lytte til den gamle dames beretninger om fortiden, om Ewald og Struenseetiden, som hun endnu huskede og kunne berette levende og interessant om.

I det hele taget blev alle, der kom i berøring med hende, fængslet af hendes åndsfriske personlighed. Frederik VII besøgte hende flere gange, mens han efter Frederiksborgs brand midlertidigt havde taget ophold på Fredensborg[33]).

Hvert år på sin fødselsdag den 2. juni plejede madam Rosing at samle hele sin slægt om sig, fortæller hendes sønnedatter Marianne Schwartz[34]). De var mange, så mange at der måtte ligge tre i hver seng, som endda var gjort bredere med et strygebræt. Om formiddagen kl. 11 samledes alle i dagligstuen for at lykønske den gamle dame, som kom ned pyntet i lysegrå kjole og broderet kappe. Stuen var smykket med blomster og alle fødselsdagsgaverne lagt frem på et bord. Hvis vejret var godt serveredes chokolade udendørs under slotsgårdens gamle bøgetræer. Det var tradition, at der blev sunget ved disse fester, sange digtet specielt til dagen. Til hendes 86 års dag havde Oehlenschläger selv skrevet hyldestdigtet.

Provst Brøndsted i Asminderød og hans familie hørte også til den gamle dames venner, med hvem hun ofte fik et spil Boston. En af døtrene Sofie Konradine fortæller, at hver gang hun og hendes søstre kom på besøg, kunne madam Rosing ikke lade være at rette på dem, de måtte lære at komme ind ad en dør og sætte sig på en stol på en passende måde, men hun var samtidig så mild og god, at de ikke blev stødt. De traf også Rahbek, der stadig hyppigt kom til Fredensborg, »en prægtig, men grisset gammel mand«. Sofie oplevede endda at se ham og madam Rosing danse en sirlig menuet med hinanden[35]).

15. januar 1853 døde Johanne Cathrine Rosing 97 år gammel og blev begravet på Asminderød kirkegård.

Mange af Fredensborgs gæster fra århundredets første halvdel har skildret deres liv her. Således Charlotte Bournonville[36]). Fra 1839 tog hendes bedstefader Antoine Bournonville fast ophold her og August Bournonville med familie tilbragte hver sommerferie på stedet. I 1855 købte han selv hus herude. Naturligvis kendte og besøgte Charlotte madam Rosing, der næsten forekom hende som en genganger eller en eventyrfé med det påfaldende blonde ydre, der nær havde fået Struensee og Brandt til at nægte hende adgang til scenen.

Den sørgelige kolerasommer 1853 fik alle, der overhovedet havde mulighed herfor, til at søge bort fra det sygdomshærgede København. Mange drog til Fredensborg, så mange at det snart kneb med boliger til alle. Høedt måtte nøjes med en meget mørk lejlighed under slotsgårdens træer hos kantoren. Tiden tilbragte den flygtede vennekreds sammen, næsten som den skare unge adelsdamer og -herrer, der i sommeren 1348 flygtede fra det pesthærgede Firenze til Giardino Boboli. De musicerede og læste højt og Frederik Høedt afmalede lidt af idyllen i et rimbrev »En Sommerleilighed paa Fredensborg«:

Der gaar De nu om Dagen og sysler saa smaat,
og læser lidt – og drømmer lidt – og har det kort sagt godt.
Aviserne kan De faa at laane;

Men kommer saa Aftenen med hele Favnen fuld
af blussende Roser, Oranger og Guld,
mens Nøddeboskovene blaane;

Da seer De et Selskab af Store og Smaa,
Med brogede Dragter og Solhatte paa,
Som iler ned mod Skipperhuus-Alleen;
Det er en Skare Venner, som ei har glemt at lee,
Og kommer nu at hente Dem til Lystseilads og Thee
Og kritisk Discours under Theen.

Men er saa Theen drukken, gaaer atter Hver til sit,
Til Søvn og søde Drømme, mens Himlen lyser blidt
Over Lindenes sortegrønne Kroner;
Der er da Fred foruden og Fred i hvert et Sind,
En Fred, som kun brydes af Vægterens Trin
Og en eensom Harmonicas Toner[37]).

Lystsejladsen gik fra Skipperhuset, hvor i gamle dage de kongelige chalupper lå fortøjede, til Thevandsbakken i Nøddebo Holt. De brogede dragter og solhattene var åbenbart et meget karakteristisk træk, for endnu i 1880'erne bærer alle de gamle damer gule sjaler og store hatte med sommerfugle eller stedmoderblomster[38]).

Hos Holger Drachmann lever datiden videre i romanen »En Overkomplet«[39]). Heri er beskrevet en fisketur en tidlig morgen på Esrom sø med tre bekendte deltagere: »en Mand af Middelhøide med et intelligent, markeret Ansigt, livlige Øine og Polkahaar«, der kurtiserer de deltagende unge damer, er Frederik Høedt; i den »svære Herre, Professoren, med den usædvanlig høie, brede Pande, korte buttede Næse og kraftige, dobbelte Hage«, som hver gang han får bid muntert synger: »den Fisk, den Fisk, den grumme store Fisk«, genkender man N. P. Nielsen. »Den tredie Herre, en slank, måske lidt kvindelig Skikkelse med blide, rolige Ansigtstræk og store, kloge, noget drømmende Øine«, der tavst ser »ud over Søen, hvor nu Formiddagens hele straalende og jublende Sommerliv begyndte at røre sig i Skov og paa Eng, under de lystige Bankestokkes Slag fra Sørups Blegedamme, under Rovfuglenes enstonede Skrig fra Slotshaven og Sangfuglenes lystige Triller fra Buske og Græstuer der, hvor Markerne som et tæt, saftiggrønt Tæppe skød sine Blomsterbølger ned i det speilblanke Vand«, er uden tvivl Michael Wiehe.

Sin sidste sommer 1864 tilbragte han på det kære sted. Mens Phister, Wilhelm Wiehe og han selv i juni var rejst på turné i Norge, havde fru Wiehe lejet sommerlejlighed på Vexebogården nær Fredensborg. Der var dejligt, store rum, en havestue med trappe ud til en gammel have, hvor

frugttræerne blomstrede, og hun glædede sig til hans tilbagekomst efter de mange triumfer.

Han led af sukkersyge, og da han kom tilbage i begyndelsen af juli var hans helbred nedbrudt. Lægen ordinerede en Vichyvands-kur, og hver morgen spadserede Wiehe og hans kone over i slotshaven og slog sig ned på bænken ved indgangen til Sukkenes allé. Der gik Michael Wiehe nu op og ned plaget af tungsind; der var smukt, men det regnede og han behøvede solskin og i august forlod han for sidste gang Fredensborg. Den 31. oktober døde han[40]).

På en særegen måde var Michael Wiehe ligesom i overenstemmelse med Fredensborgs ejendommelige natur. Ligesom den var han ensom og uudgrundelig.

Emilie drog bort et års tid, men vendte så tilbage, dels fordi hun havde savnet Fredensborg, dels »fordi Folk havde korset sig langt mere over, at hun havde forandret Opholdssted, end om hun havde skiftet Religion«[41]). Når først man havde boet her éngang, var man bjergtagen og måtte altid vende tilbage.

En sær dragende magt havde det hvide slot ved søbredden, omgivet af den på éngang majestætiske og yndefulde park med de forvitrende marmorskulpturer og de milevide skove. Gennem et århundrede tiltrak det en række højtbegavede, kunstnerisk og poetisk inspirerede personligheder og skænkede dem stilhed og hvile, grobund for deres tanker og følelser, inspiration i deres kunstneriske stræben og fred i oprevne sind.

Omtaage Sanserne Forstanden,
vil Bægret skumme over Randen,
drag, Fredensborg! mig til dit Bryst,
og lad det sværmeriske Stille
i dine Skove sødt formilde
det vilde i min Ungdomslyst[42]).

[1]) Beatus Dodt. Fredensborg eller Carl Hagens Ungdomserindringer. København, 1858. (side 7).

[2]) Jfr. Charlotte Dorothea Biehl. Interiører fra Kong Frederik den Femtes Hof.

[3]) Jan Steenberg. Fredensborg Slot. Monumenter og Minder. Bind 1. København, 1969. (side 189–217).

[4]) J. C. Lange. Otte Breve fra Slotsbyen Fredensborg. København, 1822. (side 1).

[5]) Frederik Weilbach. Fredensborg Slot. København, 1928. (side 69–85).

[6]) Dyveke Helsted. Dronning Juliane Marie og Fredensborg slot. København, 1958. (side 29–50).

[7]) Weilbach. (side 80–82).

[8]) Walther Schwartz. Man havde tid til at blive voksen. København, 1955. (side 71).

[9]) Valdemar Seeger. Fredensborg fra Oprindelsen til vore Dage. Hillerød, 1937. (side 109).

[10]) Robert Neiiendam. Rosingiana. (i: Personalhistorisk Tidsskrift, 1952. 73. årgang. Senere i: Neiiendam. Episoder og personligheder fra teatrets verden. København, 1964).

[11]) Memoirer og Breve. Bind 15. (side 121).

[12]) Jan Steenberg. Esrom sø. Monumenter og minder. København, 1957. (side 67).

[13]) Rosingiana. (side 9–35).

[14]) Seeger. (side 150).

[15]) Først offentliggjort i Museum 1895 (Jul. Clausen. Fra Werther-tiden). Senere offentliggjort i sin helhed i Memoirer og Breve, bind 15, 1911. (Knud Lyhne Rahbeks Ungdomskærlighed. Fra de skønne Følelsers Tid).

[16]) K. L. Rahbek. Erindringer af mit Liv. Bind 1–5. København, 1824.

[17]) Elith Reumert. En Race-slægt. Konferensraad Heger og hans Sønner. København, 1917. (side 151–52).

[18]) J. C. Drewsen. Erindringer fra Strandmøllen. (Memoirer og Breve, bind 25). 1916.

[19]) Oehlenschlägers Ungdomserindringer. København, 1963. (side 100).

[20]) Samme. (side 114).

[21]) Frederik Schyberg. Den store Teaterrejse. Michael Rosings Dagbog og Breve fra Pariserrejsen 1788. København, 1943. (side 307–8).

[22]) Seeger. (side 149).

[23]) Rosingiana. (side 16–27).

[24]) Den store Teaterrejse.

[25]) Eli Ansteinsson. Trønderen Michael Rosing. Den store skuespiller. 1756–1956. Oslo, 1956. (side 156).

[26]) J. C. Lange. (side 7).

[27]) Se også Johs. Helms. Grib. Fortælling fra Kulsvierlandet i Kapertiden. 1893.

[28]) J. C. Lange. (side 18).

[29]) Emilie Wiches Erindringer. (i: Robert Neiiendam. Breve fra danske Skuespillere og Skuespillerinder. Bind 2. København, 1912).

[30]) Edvard Brandes. Dansk Skuespilkunst. København, 1880. (side 9).

[31]) Seeger. (side 152).

[32]) Breve fra danske Skuespillere og Skuespillerinder. (Bind 2, side 58–59).

[33]) Seeger. (side 151).

[34]) Rosingiana. (side 34).

[35]) Sofie Konradine Jürgensen. Oldemors Erindringer. Odense, 1908. (side 43).
[36]) Charlotte Bournonville. Erindringer fra Hjemmet og fra Scenen. København, 1903.
[37]) F. L. Høedt. Lyriske Digte. København, 1856.
[38]) Edvard Blaumüller. Skilderier. København, 1903. (heri: En kunstnerkoloni på Fredensborg). (side 187).
[39]) Holger Drachmann. En Overkomplet. København, 1876.
[40]) Emilie Wiehes Erindringer. (side 266–69).
[41]) Charlotte Bournonville.
[42]) Ludvig Bødtcher, Fredensborg.

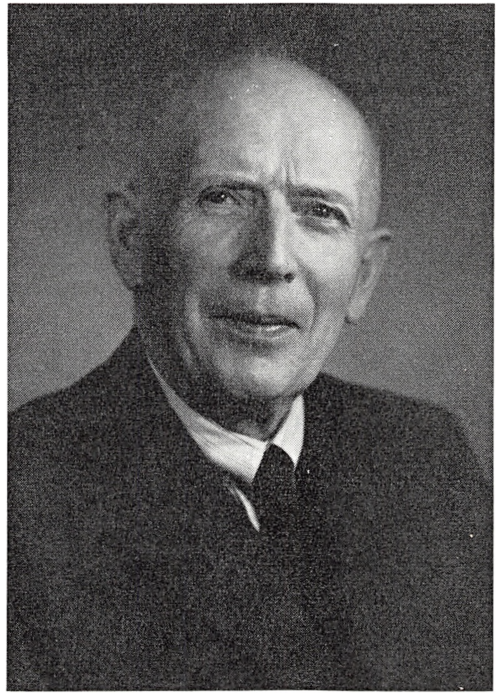

ANDERS UHRSKOV

(1881–1971)

Gennem sit lange liv nåede Anders Uhrskov at beskæftige sig med mange, vidt forskellige gøremål, men stærkest i erindringen står han som folkemindesamleren og forfatteren. Blandt noget af det bedste, han har skrevet, er de to slægtsbøger »Uhrskovgaard og Slægten Uhrskov« og »Han var min Fader«, hvori han ikke uden en vis selvhævdelse understreger sin jyske herkomst. Bogen om faderen, der drev et mindre landbrug ved Tørring på Vejleegnen og i øvrigt var blind, hører til noget af det smukkeste, han har skrevet.

Anders Uhrskov glemte aldrig sit barndomshjem. Selv i sin høje alderdom vendte han gang på gang tilbage til den påvirkning og inspiration, han havde modtaget derfra, lige fra de grundtvigske tanker til den varme interesse for den jævne mands tilværelse og kår; en påvirkning, der i høj grad blev bestemmende for hans egen udvikling og hans senere liv og virke.

Efter lærereksamen fra Gedved kom han efter nogle lærerår ved forskellige skoler i 1907 til Grundtvigs Højskole, hvor han virkede som lærer til 1934, men bevarede en nær tilknytning til lige til sin død, sidst som undervisningsministeriets tilsynsførende med skolen. Fra 1906–21 var han tillige tilknyttet Hillerød Handelsskole, først som lærer og fra 1909 tillige som forstander.

Interessen for bøger og litteratur bragte ham til Hillerød Bibliotek, hvor han i årene 1934–51 virkede som overbibliotekar.

Allerede som lærer ved Grundtvigs Højskole begyndte Anders Uhrskov at indsamle nordsjællandske folkeminder. Han fik sat indsamlingsarbejdet i system og havde med årene en lang række meddelere rundt omkring i amtet, som forsynede ham med stof, der dels blev anvendt i hans folkelige fortællinger, dels blev samlet i de bøger, han udsendte om den nordsjællandske befolknings liv i hverdag og fest. Efter »Nordsjællandsk Landsbyliv i ældre Tid« (1919) fulgte »To Nordsjællænderes Erindringer« (1921), »Folkesagn« (1922), »Sagn og Tro« (1923), »Højtid« (1924) og »Dagligt Liv« (1924). I anledning af 150 året for Stavnsbåndets ophævelse 1788 udsendte han i 1938 »Fra Stavnsbaandet til vore Dage«, der er en hel nordsjællandsk kulturhistorie om livet i by og på land i gamle dage, suppleret med en fremstilling af landboforeningernes og andelsbevægelsens historie.

Interessen for Nordsjællands kulturhistorie fik ham til i 1922 at tage initiativet til oprettelsen af Nordsjællandsk Museumsforening, som han var formand for i 44 år. Han grundlagde i 1925 Nordsjællandsk Folkemuseum, som han var leder af i 36 år, og han tog ligeledes initiativet til museumsforeningens årsskrift »Kultur og Folkeminder«, som han redigerede lige til sin død.

Anders Uhrskov var medlem af bestyrelsen for Frederiksborg amt historiske Samfund 1914–59.

Uhrskov var en uhyre flittig og produktiv skribent. Hans forfatterskab spænder vidt, lige fra lærebøger, kulturhistoriske bøger og levnedsskildringer til romaner, men det er som museumsgrundlægger og folkemindesamler han først og fremmest vil blive husket.

Nils Gustafsson.

JAN STEENBERG

(1901–1971)

Ved dr. phil. Jan Steenbergs død den 14. november 1971 har Frederiksborg Amts historiske Samfund mistet en skattet og trofast medarbejder, som vi vil mindes med dyb taknemlighed. I mere end 20 år – fra 1943 til 1965 – var han medlem af samfundets styrelse. Ved mange lejligheder under udflugter til historiske seværdigher i Nordsjælland optrådte han som den uforlignelige vejleder og fortæller. I samfundets årbøger vidner en række afhandlinger og artikler fra hans hånd om hans flittige forskergerning og hans store evner som pædagogisk formidler på den historiske arbejdsmark.

Dr. Steenberg var født i København, blev 1918 student fra Schneekloths Skole og tog 1928 skoleembedseksamen i fagene historie, dansk og engelsk. Hans hu stod egentlig til kunsthistorie, og han drømte om at komme ind på Nationalmuseet, men forholdene førte med sig, at han i første omgang blev lærer. Uden at føle noget særligt kald til denne gerning viste han sig som en fortrinlig pædagog, – som adjunkt i Nakskov 1930–38, og senere som lektor ved Frederiksborg Statsskole 1938–52. Det morede ham at undervise, men fylde hele hans tilværelse kunne skolearbejdet ikke. På Lolland fandt han imidlertid god anledning til at fortsætte og fuldende de kirkestudier, som han

havde taget op lige efter sin embedseksamen. Ved stor flid og sejg energi lykkedes det ham her ved siden af skolegerningen at skrive og i 1935 at få antaget sin disputats »Studier i dansk og nordtysk Teglstensarkitektur i det 13. Aarhundrede«.

Efter at være flyttet til Nordsjælland fortsatte Jan Steenberg dyrkelsen af dette interesseområde, bl. a. ved at skrive en række kortfattede monografier over nogle af amtets kirker i samfundets årbøger, – Ølsted 1951, Skibby 1952, Esbønderup 1953 og Kregme 1958. Men nu blev det først og fremmest grundige studier af de kongelige slottes historie, han gav sig i lag med. Han brugte sit skolearbejde som udgangspunkt, idet han valgte som speciale til studentereksamen at ville opgive Frederiksborg slot som monument. Dette førte ham ind på en række arkivstudier, der resulterede i udgivelsen af »Kildesteder til Frederiksborgs Historie« I–II (1945–46) samt afhandlingerne »Hillerødborgere på Christian IV's Tid« (årbog 1947) og »Vange, Veje og Huse« (Hillerødbogen 1947). Slutstenen blev den fortrinlige bog »Christian IV's Frederiksborg«, som blev udgivet af samfundet 1950. Dette værk danner et værdifuldt supplement til Francis Becketts store Frederiksborgbog fra 1914 ved at bringe et væld af nye oplysninger, uddraget fra navnlig rentemesterregnskaber og lensregnskaber samt kancelliets brevbøger. Han kunne derigennem skildre slottet og livet på slottet ud fra de hjemlige forudsætninger og anlægge et bredt kulturhistorisk perspektiv for sit emne.

Det er i det hele taget karakteristisk for mange af Jan Steenbergs arbejder, at han lægger megen vægt på det samfundshistoriske, det der kan give læserne et indtryk af livet, som det levedes i fortiden. Om »Esrom Sø. Monumenter og Minder« (1957) har han sagt, at af det han har skrevet, står denne bog hans hjerte nærmest, fordi man der kunne forene historie og arkæologi med naturen. »... Jeg er nemlig ikke ren arkivmand, jeg er også optaget af naturen og det levende liv i det hele, et forhold jeg skylder Hugo Matthiessen tak for...«

En stadig mere tyngende og plagsom migrænelidelse tvang dr. Steenberg til i 1952 at opgive sin skolegerning. Lykkeligvis formede det sig sådan, at han herefter blev knyttet til Nationalmuseet og derved nåede sine ungdomsdrømmes mål. Han blev redaktør ved det store værk »Danmarks Kirker« og fik til opgave at redigere og for størstedelen selv skrive de digre og meget vægtige afhandlinger om en lang række – ialt 11 – af Københavns gamle kirker (1955–1972). Han blev endvidere medarbejder ved Trap, Danmark, hvori han har skrevet dels om samtlige kirker i København, dels om Frederiksborg og Fredensborg slotte. I samme forbindelse kan nævnes hans to interessante bøger om Rundetårn fra henholdsvis 1952 og 1962.

Den nye – og mere frie – tilværelse gav ham mulighed for at rejse meget, og han blev en lidenskabelig italiensfarer. Herved næredes hans gamle interesse for kunsthistorie – især for emner fra baroktiden. En forelæsningsrække

på Københavns universitet i efteråret 1970 om barokke stiltræk ude og hjemme resulterede i den fine publikation »Levende Barok« (1971), som han lige nåede at se trykt førend sin død.

Under alt dette svigtede Jan Steenberg ikke Nordsjælland. Han skrev små kulturhistoriske artikler i det af Nordsjællandsk Museumsforening ved A. Uhrskov udgivne »Kultur og Folkeminder«. Efter at være flyttet fra Hillerød til Fredensborg, fangede den stille slotsby mere og mere hans interesse. Han kom til at føle sig helt i pagt med dens historie og kulturelle traditioner, hvad en række små tidsskriftsafhandlinger vidner om. Her blot titlerne: Skipperhuset (1960), Guldalderen i den lille Slotsby (1963), Fra Slotsgartner Mansa's Breve (1964), På Asminderød Kirkegaard (1965) og Syvsoverne i Fredensborg (1967). Men fremfor alt samlede han et væld af kildemateriale til den store pragtbog »Fredensborg Slot. Monumenter og Minder. Tiden 1720–1796«, som med forord af daværende tronfølger, prinsesse Margrethe udkom 1969. Denne monografi står som Jan Steenbergs nordsjællandske hovedværk. Den har fået næring ikke blot ved hans mangeårige flittige syslen med arkivstof, men tillige ved de fine personlige iagttagelser om baggrunden og forudsætningen for slotsbyggeriet, som han gjorde på rejser i Norditalien. »... – Det, der i Fredensborg har optaget mig,« skriver han. »er ikke blot Fredensborg slots bygningshistorie og haven, men også det liv, der har udfoldet sig på slottet i de skiftende tider«. Det må inderligt håbes, at det store materiale til dette værks andet bind, som han fik samlet, men ikke udmøntet, kan blive udnyttet med det snareste.

Til slut et par ord om Jan Steenbergs menneskelige kvaliteter. De, der fik den glæde at arbejde sammen med ham eller stå ham nær på anden måde, vil bevare mindet om en fin og kultiveret personlighed, beskedent tilbageholdende og dog selvhævdende, gavmild og altid rede til at dele iagttagelser og oplevelser ud til inspiration og glæde for andre. Det føles som et privilegium at have været blandt dem, der kom sammen med ham i hans smukke hjem både på Gl. Petersborggård i Hillerød og på Bakkedraget i Fredensborg. Hvilken nydelse var det at opleve ham som vært ved festlige lejligheder, som den ædle giver af udsøgte materielle og kulturelle goder.

Dr. Steenberg udvalgte selv sit sidste hvilested. Han fik sin grav op ad muren om Asminderød kirkegård, nær ved slotsbyen, som han blev så fortrolig med og midt i det Nordsjælland, som han holdt af og viede så mange af sine kræfter.

Jørgen Paulsen.

FORENINGSMEDDELELSER

Generalforsamlingen

Forårsturen afholdtes 3. juni 1972. Arkitekt Asger Schmelling viste deltagerne rundt i Humlebæk, hvor man havde lejlighed til at se steder, hvis historie Schmelling har beskrevet i årbogen for 1971.

Efter turen afholdtes generalforsamling på Kølles Gård i Humlebæk kl. 17.30.

Inden forhandlingerne takkede formanden arkitekt Schmelling og turudvalget for den vel tilrettelagte tur, og bad forsamlingen mindes to tidligere bestyrelsesmedlemmer, Jan Steenberg og Anders Uhrskov, og Historisk Samfunds revisor gennem mange år, kontorchef J. V. With Jensen, der alle tre var afgået ved døden i det forløbne år. Nærværende årbog bringer nekrologer om Uhrskov og Steenberg, side 67 og side 69.

1. *Børge Jacobsen, der blev valgt til dirigent,* erklærede generalforsamlingen for lovlig.

2. *Beretning for 1/4 1971 – 31/3 1972*

a. Formandens beretning:

Sidste års generalforsamling fandt sted i Gilleleje i tilslutning til Historisk Samfunds forårstur, der var tilrettelagt i samarbejde med Museumsforeningens formand, Carl Petersen.

Et væsentligt punkt på programmet var Gilleleje Museum, hvor Carl Petersen og Terslin viste rundt. Det er sidstnævnte, der i sin tid havde taget initiativet til stiftelse af museumsforening og museum i Gilleleje.

Gilleleje Museum er det tredieældste lokalmuseum i Frederiksborg Amt. Da det blev stiftet i 1929, eksisterede kun Helsingør Bymuseum og Nordsjællandsk Folkemuseum i Hillerød.

På Gilleleje Museum arbejder man, foruden med de almindelige lokalhistoriske spørgsmål, også med fiskeriet og fiskerbefolkningens historie. Man havde en overgang vanskeligheder med at finde rimelig plads til samlingerne, der er meget righoldige. Problemet blev nogenlunde løst, da man fik overladt den gamle skole, hvor museet nu har til huse. Foruden skolen hører der et gammelt fiskerhus til museet.

Terslin og Carl Petersen har med støtte fra museumsforeningen gjort et meget stort arbejde, og Gilleleje Museum kan tjene som forbillede for de ny lokalhistoriske institutioner, der dukker op i disse år. Jeg vil benytte årsberetningen til at takke, ikke alene for den udmærkede tur, som man havde arrangeret for Historisk Samfund i fjor, men også for det kulturhistoriske arbejde, der her er præsteret på frivillig basis gennem 43 år.

På generalforsamlingen i 1970 gav jeg en oversigt over de lokalhistoriske institutioner i Frederiksborg Amt. En beretning herom er blevet trykt i bladet »Lokalhistorisk Kontakt«, der udgives af Sammenslutningen af lokalhistoriske Foreninger, i april 1971.

Det er bestyrelsens opfattelse, at et samvirke mellem de lokalhistoriske institutioner i amtet er af stor betydning, og at samarbejdet og de drøftelser, der herved sættes igang, inspirerer til nydannelser på steder, hvor det lokalhistoriske arbejde endnu ikke er taget op. Bestyrelsen ser det som en af sine vigtigste opgaver at tilskynde til, at der overalt i amtet sættes lokalhistorisk arbejde igang under en eller anden form: museum, arkiv eller historisk forening.

Jeg skal her give en kort oversigt over de lokalhistoriske institutioner i Frederiksborg Amt:

Helsingør Bymuseum, stiftet 1912,
Nordsjællandsk Folkemuseum, 1922, med museumsforening,
Gilleleje Museum, 1929, med museumsforening,
Frederiksværk Museum, 1939, med museumsforening,
Hørsholm Egns Museum, 1944, med museumsforening,
Tikøb Kommunes historiske Samling, 1944, hedder nu »Helsingør kommunes historiske Samling, Museet for Tikøb-området«, samarbejder med en historisk forening,
Hellebæk-Ålsgårde egnshistoriske Forening, 1944,
1949 Helsingør byhistoriske Arkiv,
1955 Lokalarkivet i Hillerød,
1964 Hornsherreds Museumsforening,
1964 Historisk Forening for Ølsted og Omegn,
1966 Vejby-Tibirke Selskabet, der bl. a. arbejder med lokalhistorie,
1966 Jørlunde Sogneforening, der bl. a. arbejder med lokalhistorie,
1966 Birkerød egnshistoriske Studieklub,
1968 Historisk Forening for Stenløse og Omegn,
1969 Frederiksværk Byarkiv,
1969 Ølstykke historiske Forening,
1969 Lokalhistorisk udvalg i Farum,
1970 Lokalhistorisk arkiv i Frederikssund,
1970 Historisk forening i Skibby,

1971 Holbo Herreds arkiv i Helsinge,
1972 Historisk Forening i Slangerup.

Endnu er amtet ikke dækket af lokalhistoriske institutioner, og en del steder arbejdes der med planer om oprettelse heraf. Enkelte biblioteker er begyndt at oprette lokalhistoriske arkiver, f. eks. Fredensborg. Mange steder afholdes velbesøgte lokalhistoriske foredragsrækker arrangeret af aftenskoleforbundene.

Som meddelt ved tidligere generalforsamlinger har Frederiksborg Amts historiske Samfund taget initiativet til fællesmøder mellem bibliotekerne og de historiske institutioner i 1969 og i 1970; men vi nåede ikke at arrangere et tilsvarende møde i 1971. Vi har imidlertid forstået, at der er interesse for at møderne skal fortsætte, og bestyrelsen har besluttet at indkalde til et møde for de historiske institutioner i efteråret 1972. Det er planen, at der her skal være større mulighed for diskussioner og udveksling af erfaringer, end der har været ved de tidligere møder.

På generalforsamlingen i fjor foreslog Willy Christiansen, Bakkegaard, at man skulle benytte båndoptageren til at fastholde de indtryk, som kommunalpolitikerne i øjeblikket har af problemerne i forbindelse med kommunesammenlægningerne. Vi glemmer jo hurtigt, og det kan være, at disse spørgsmål om nogle år vil komme til at stå i et noget andet lys end i dag. Bestyrelsen finder, at opgaven er god, og anbefaler varmt, at lokalarkiver, lokalmuseer og lokalhistoriske foreninger tager opgaven op.

Der har været afholdt bestyrelsesmøder 4. maj og 29. november.

Over hele landet er interessen for lokalhistorien voksende. Frederiksborg Amts historiske Samfund er tilsluttet »Sammenslutningen af lokalhistoriske Foreninger«, hvis formand er Ole Warthoe-Hansen, der også er formand for Historisk Samfund for Randers Amt. De lokalhistoriske arkiver og de kulturhistoriske museer har ligeledes hver deres sammenslutninger. Medlemmerne af disse sammenslutninger danner sammen med andre »Dansk historisk Fællesforening«, hvis formand er professor dr. phil. Olaf Olsen, Århus Universitet. Fællesforeningen udgiver tidsskriftet »Fortid og Nutid« samt en række udmærkede historiske oversigter og håndbøger. Sammen med årbøgerne fra Historisk Samfund får medlemmerne tilsendt tilbud om at købe disse bøger til favørpris. Blandt de bøger, der tilbydes på den kommende liste, vil jeg nævne Povl Ellers »Kongelige portrætmalere i Danmark 1630–92«, der er forfatterens doktorafhandling. Favørprisen er 90 kr., medens normalprisen er 120 kr.

For nogle måneder siden udsendtes sidste bind af en af Dansk historisk Fællesforenings større udgivelser, »Danmark-Historisk Billedbog«, der er et fire binds værk, som på en levende måde fortæller Danmarkshistorie. Jeg vil anbefale værket til medlemmerne.

Sammenslutningen af lokalhistoriske Foreninger har ansat en konsulent, arkivar cand. mag. Viggo Petersen, Mjøls, 6230 Rødekro, hos hvem man kan søge råd m. h. t. indsamling og bearbejdelse af lokalhistorisk stof.

Den lokalhistoriske afdeling ved Københavns Universitets historiske Institut blev oprettet i 1971 efter mange års forhandlinger. Også her kan man søge vejledning for lokalhistorisk virksomhed. Lederen er amanuensis Kn. Prange, og afdelingen har til huse Florsgade 4, 2200 København N.

Indtil september i fjor havde Frederiksborg Amts historiske Samfund en god kontakt i Dansk historisk Fællesforening, idet vort bestyrelsesmedlem Povl Eller var sekretær i Fællesforeningen. Han ønskede at trække sig tilbage og er blevet efterfulgt af arkivar Helle Linde.

Jeg skal slutte beretningen med at takke medlemmerne for deres interesse for foreningen, kollegerne i bestyrelsen for godt samarbejde og pressen for velvillig og fyldig omtale af årbogen og vore ture.

b. Beretning fra skriftudvalget:

Lektor Ring omtalte på skriftudvalgets vegne årbog 1971 som en værdig bog i Amtssamfundets mange udgivelser og rettede en tak til arkitekt A. Schmelling for bogens indhold og for hans store arbejde med at tilrettelægge bogen, så den var blevet så smuk.

Dernæst omtaltes den kommende årbog for 1972, der kommer til at indeholde artikler af flere forfattere. Skriftudvalget var i det hele taget glad for, at der allerede nu foreligger artikler til de næste par årbøger. Man ville også forsøge at fremkalde mindre artikler fra amtets mange historiske foreninger og museer.

c. Beretning fra turudvalget:

J. Rosenkilde omtalte kort turen til Gilleleje og mere grundigt turen til Hundested og Kulhuse, som for en gangs skyld fandt sted en søndag og havde ret god tilslutning. Formanden bød de fremmødte velkommen ved Spodsbjerg fyr, og de to ledere, cand. mag. C. C. Tscherning og professor Thøger Bang, sidstnævnte var trådt til med dags varsel, klarede deres job med stor dygtighed og grundighed. Der var god tilslutning til sammenkomsten på Kulhusekroen. Turudvalgets formand gjorde opmærksom på, at ingen af indbydelserne var kommet tilbage, altså måtte foreningens kartotek være helt i orden.

På forespørgsel om aflevering af arkivmateriale henviste formanden til de lokale historiske institutioner – fortegnelse i Frederiksborg Amts historiske Samfunds årbog 1970 – og bibliotekerne. Historisk Samfund giver gerne råd m. h. t. aflevering. De arkivalier, der ikke hører hjemme på landsarkiver eller andre større arkiver, bør tilbydes de lokalhistoriske institutioner.

Sv. Hagen Jørgensen, Søsum, takkede for beretningen, som blev godkendt.

3. Regnskabet

Da kassereren var forhindret i at være til stede, aflagde formanden regnskabet, til hvilket der blev givet følgende kommentarer:

Tilskud fra amt og kommuner var steget fra 2.700 kr. i 1970–71 til 4.100 kr. i 1971–72. Forøgelsen skyldes navnligt, at Frederiksborg Amtsråd har sat sit årlige tilskud op fra 200 kr. til 2.000 kr. Kommunesammenlægningen har medført, at tilskuddene fra kommunerne er faldet noget.

Der er modtaget tilskud fra Antikvar Carl Julius Petersens Hjælpefond, der har forøget sit bidrag fra 1.000 kr. til 2.000 kr. for det forløbne år, og fra Sparekassen SKS, Helsingør Sparekasse og Sparekassen Bikuben. Det samlede tilskud fra sparekasserne var 2.600 kr. mod 3.600 kr. det foregående år. Forskellen skyldes, at en del tilskud, som Historisk Samfund havde ansøgt om i regnskabsåret 1969–70, hvor det samlede tilskud var på 1.400 kr., først kom til udbetaling i regnskabsåret 1970–71.

Pr. 1. april 1971 var restancerne på medlemskontingentet 5.894 kr. Årsagen er, at årbogen for 1970 først blev udsendt i marts 1971. Opkrævning af kontingent sker i forbindelse med udsendelse af årbogen, og mange medlemmer nåede ikke at indbetale kontingent inden udgangen af marts.

Salg af særbogen »Humlebæk Fiskerleie« har givet en stor indtægt på kontoen: salg af årbøger. Oplaget af særbogen var på 700 stk., der hurtigt blev udsolgt. På opfordring af arkitekt Schmelling er et nyt oplag på 400 stk. ved at komme i handelen. Fredensborg-Humlebæk kommune har støttet udgivelsen ved forud for trykningen at tegne sig for køb af 200 eksemplarer til en samlet pris af 6.000 kr. Dette beløb var endnu ikke indgået ved afslutningen af regnskabsåret, og figurerer ikke på regnskabet.

Fredensborg-Humlebæk kommunes tilsagn om at købe 200 særbøger til 6.000 kr. er en væsentlig baggrund for, at Historisk Samfund turde påtage sig udgivelsen af en årbog på 170 sider med mange billeder – en normalårbog regnes til ca. 100 sider –, og udgiften til årbogen var følgelig ca. 50 % større end til årbogen for 1970, nemlig ca. 37.500 kr.

Det regnskabsmæssige resultat af året har været tilfredsstillende, idet regnskabet udviser et overskud på omtrent 3.600 kr.

Formanden rettede en tak til Kulturministeriet, Frederiksborg Amtsråd, kommunerne, pengeinstitutterne og Carl Julius Petersens Hjælpefond for de betydelige tilskud, som Historisk Samfund har modtaget i løbet af regnskabsåret til støtte for virksomheden.

Regnskabet blev godkendt.

4. Medlemskontingentet

På generalforsamlingen i fjor fastsattes medlemskontingentet til 20 kr. for 1972–73, d. v. s. for årbogen 1972. Bestyrelsen bebudede dengang forslag om

Indtægter:

Tilskud:	1/4-71 – 31/3-72		1/4-70 – 31/3-71	
Ministeriet for kulturelle anliggender	2.500,00		3.100,00	
Amt og kommuner	4.100,00		2.700,00	
Pengeinstitutter	2.600,00		3.600,00	
Carl Jul. Petersen's hjælpefond	2.000,00	11.200,00	1.000,00	10.400,00
Medlemskontingent:				
Indgået	21.996,00		6.349,00	
Til gode 31/3-71 ÷ 5.894,00			5.618,00	11.967,00
Til gode 31/3-72 + 1.380,00	÷ 4.514,00	17.482,00		
Salg af årbøger:				
Indgået	19.960,15		7.494,10	
Til gode 31/3-71	÷ 3.620,00	16.340,15	3.620,00	11.114,10
Renteindtægter		1.115,09		1.538,45
Andre indtægter				93,00
I alt		46.137,24		35.112,55

Udgifter:

Årbogen:				
Honorarer	5.250,00		4.040,00	
Trykningsudgifter	27.675,90		19.088,95	
Forsendelsesudgifter	4.561,60	37.487,50	2.532,75	25.661,70
Møder og foredrag		2.183,58		2.165,26
Kontorholdsudgifter		1.343,72		1.197,35
Kontingenter o. l.		565,00		416,40
Andre udgifter		957,80		674,93
Overskud		3.599,64		4.996,91
I alt		46.137,24		35.112,55

Status:

Aktiver:	31/3-72		31/3-71	
Indestående på sparekassebog	16.005,79		9.039,43	
Indestående på checkkonto	8.463,67		2.360,68	
Indestående på postkonto	3.461,95	27.931,41	6.143,66	17.543,77
Tilgodehavender:				
Kontingent		1.380,00	5.894,00	
Solgte bøger			3.620,00	9.514,00
I alt		29.311,41		27.057,77
Passiver:				
Skyldige omk. vedr. årbogen				4.040,00
Skyldigt kontingent				306,00
Hensat til dækning af trykningsudgifter vedr. nyt oplag af årbog		3.000,00		
Formue ved årets begyndelse	22.711,77		17.714,86	
Overskud	3.599,64		4.996,91	
Formue ved årets slutning		26.311,41		22.711,77
I alt		29.311,41		27.057,77

Regnskabet revideret og fundet i orden.
Hillerød, den 30. maj 1972. Sign.: O. Blinkenberg Nielsen.
Sign.: Asger Schmelling.

at hæve kontingentet til 25 kr. for 1973–74. Forslaget blev forelagt og vedtaget af generalforsamlingen med beklagelse over, at prisstigninger gjorde det nødvendigt at hæve kontingentet.

5. Valg til bestyrelsen

De siddende bestyrelsesmedlemmer – se side 79 – genvalgtes. Sv. Hagen-Jørgensen takkede bestyrelsen for det store, frivillige arbejde, som den udfører.

6. Valg af revisorer

Arkitekt Asger Schmelling genvalgtes.

I stedet for afdøde kontorchef With Jensen valgtes sparekassedirektør S. Riis-Vestergaard, Helsingør.

7. Eventuelt

På Historisk Samfunds vegne rettede formanden en hjertelig tak, ledsaget af en flaske cognak, til to bestyrelsesmedlemmer, der havde siddet i bestyrelsen i 25 år:
Overlærer J. Rosenkilde, valgt 9. juli 1946,
Lektor H. Ring, valgt 22. april 1947.

Generalforsamlingen sluttede kl. 19.15 med dirigentens tak til forsamlingen og formandens tak til dirigenten.

Registre

til årbøgerne 1968–69, 1970 og 1971 følger vedlagt denne årbog.

Bestyrelsen

Formand: Amanuensis, lektor P. Chr. Nielsen, Folehavevej 21, 2970 Hørsholm, telf. (01) 86 10 49.
Sekretær: Landsretssagfører Aase Gedde, Hostrupsvej 9, 3400 Hillerød, telf. (03) 26 27 63.
Kasserer: Sparekassedirektør O. Blinkenberg Nielsen, Sparekassen SKS, 3400 Hillerød.
Museumsinspektør dr. phil. Povl Eller, Frederiksborg Slot, 3400 Hillerød.
Skriftudvalget: Museumsdirektør dr. phil. Henning Henningsen, Handels- og Søfartsmuseet, 3000 Helsingør, telf. (03) 21 06 85.
Lektor Ole Jellingsø, Ericavej 134, 2820 Gentofte, telf. (01) 67 13 97.
Lektor H. Ring, Toftemosevej 23, 3100 Hornbæk, telf. (03) 20 25 28.
Auditør, cand. jur. Torben Topsøe-Jensen, Sophienbergvej 14, 2960 Rungsted K., telf. (01) 86 38 25.
Turudvalg: Overlærer J. Rosenkilde, Boserupvej 305, 3050 Humlebæk, telf. (03) 19 03 02.
Mag. art. C. C. Tscherning, Lindevangsvej 32, 3460 Birkerød.
Forstkandidat H. C. Jarløv, Fuglesangsvej 44, 2830 Virum.
Indmeldelser sker til sekretæren.
Henvendelser vedrørende årbogen til H. Ring.
Henvendelser vedrørende køb af skrifter til Povl Eller.
Henvendelser vedrørende udflugter til J. Rosenkilde.
Andre henvendelser vedrørende historisk samfund til formanden.
Samfundets giro: Frederiksborg Amts historiske Samfund, 3400 Hillerød, giro nr. 6 32 78.

Samfundets publikationer

Årbogen har hidtil bragt en komplet liste over vore årbøger fra 1906 og fremefter. Denne vil blive bragt hvert 4. år sammen med registrene, men i de mellemliggende årbøger vil findes en indlagt liste over de årbøger, der endnu kan købes; derfor er der vedføjet et bestillingskort. De ikke nævnte år- og særbøger er udsolgt.

Historisk virksomhed i Frederksborg Amt

Årbogen har påbegyndt en indsamling af stof til korte artikler om museer, arkiver m. v., som vil blive bragt senere. Vi henviser til formandens beretning i generalforsamlingsreferatet, hvor der findes en oversigt over de lokalhistoriske institutioner i amtet (s. 73).

LOVE FOR FREDERIKSBORG AMTS HISTORISKE SAMFUND

Vedtaget på generalforsamlingerne 20. febr. 1967 og 17. maj 1968.

1. Samfundets formål er at vække og nære den historiske sans ved at fremdrage den stedlige historie og værne om de synlige fortidsminder, der findes i amtet.

2. Formålet søges hovedsagelig nået dels ved udgivelsen af en årbog eller andre bøger, hvori emner af den stedlige historie behandles på en let læselig måde, dels ved at tilskynde til og mulig fremhjælpe udgivelsen af større bearbejdelser af historiske emner, der særlig vedrører amtet, samt ved afholdelse af møder og udflugter.

3. Medlemskontingentet fastsættes af generalforsamlingen. Medlemmerne modtager gratis samfundets årbog.

4. Samfundets bestyrelse består af mindst 7 medlemmer, der vælges af generalforsamlingen. Bestyrelsen konstituerer sig selv. Generalforsamlingen vælger tillige 2 revisorer.

5. Til varetagelse af stedlige opgaver kan bestyrelsen vælge et eller flere medlemmer, der er villige til at virke for samfundets interesser, til repræsentanter for dette.

6. På den årlige, ordinære generalforsamling aflægger bestyrelsen beretning og forelægger det reviderede regnskab til godkendelse. Regnskabsåret er fra 1. april til 31. marts.

7. Generalforsamlingen indkaldes ved meddelelser i dagbladene eller ved direkte indbydelse, der sker mindst 14 dage forud. Forslag, der ønskes behandlet på generalforsamlingen, indgives til bestyrelsen mindst 8 dage forinden.

8. En ekstraordinær generalforsamling kan indkaldes, når bestyrelsen finder, at der er grund dertil, og skal indkaldes, når mindst 25 medlemmer stiller skriftligt forlangende derom. Den afholdes efter bestyrelsens bestemmelse.

9. Beslutning om samfundets opløsning og om anvendelsen af samfundets midler kan træffes på en generalforsamling med to trediedeles majoritet, hvor mindst en trediedel af medlemmerne har givet møde.

10. Ændringer i lovene skal, for at være gyldige, vedtages på to generalforsamlinger, hvoraf den ene skal være ordinær.

Jægerspris bibliotekerne /
Jægerspris bibliotek – Tlf. 47 53 10 63
V
805963530

ISBN 87 87415 03 8